

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Alueet • 2023:9

Itäinen Suomi – uusi suunta

Visio ja teot

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:9

Itäinen Suomi – uusi suunta

Visio ja teot

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-731-1

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Itäinen Suomi – uusi suunta Visio ja teot

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:9**Teema**

Alueet

Julkaisija Työ- ja elinkeinoministeriö**Toimittaja/t** Helinä Yli-Knuutila
Yhteisötekijä Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI
Kieli suomi**Sivumäärä**

47

Tiivistelmä

Valtiosihteeriöryhmä selvitti kesän 2022 aikana toimenpiteitä, joilla itäisen Suomen elinvoimaa vahvistetaan. Yksi raportin suosituksista oli, että itäiselle Suomelle luodaan yhteinen kehittämisvisio yritysten, valtion ja alueiden tiiviissä yhteistyössä.

Itäisen Suomen kehittämisvisiossa nostetaan esiin seuraavat aihe-alueet: elinkeinot ja osaaminen, koulutus ja TKI, omavaraisuus ja turvallisuus sekä saavutettavuus. Erikseen käsitellään myös työkaluja ja toimintamalleja, jotka konkretisoivat teemojen toimeenpanoa.

Vision kokoamisesta on vastannut sidosryhmäyhteistyön pohjalta aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI. Julkaisun liitteenä on Helsingin yliopiston professorin Sami Moisioin kirjoitus geopolitiikan uudesta ajasta ja itäisen Suomen tulevaisuuden tekijöistä. Julkaisun tilaaja on työ- ja elinkeinoministeriö.

Asiasanat aluekehitys, elinvoimaisuus, varautuminen, elinkeinoelämä, osaaminen, tutkimus- ja kehittämistoiminta, itäinen Suomi, vihreä siirtymä, saavutettavuus**ISBN PDF** 978-952-327-731-1**Asianumero** VN/16546/2022**ISSN PDF** 1797-3562**Hankenumero** TEM046:00/2022**Julkaisun osoite** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-731-1>

En ny riktning för östra Finland Vision och åtgärder

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2023:9**Tema**

Regionerna

Utgivare Arbets- och näringsministeriet**Redigerare** Helinä Yli-Knuutila**Utarbetad av** Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI**Språk** finska**Sidantal**

47

Referat

En statssekreterarbetsgrupp utredde under sommaren 2022 åtgärder för att stärka östra Finlands livskraft. Arbetsgruppen rekommenderade bland annat att det utarbetas en gemensam utvecklingsvision för östra Finland i nära samarbete mellan företag, staten och regionerna.

Utvecklingsvisionen för östra Finland fokuserar på följande temaområden: näringar och kunnsande, utbildning och FoUI, självförsörjning och säkerhet samt tillgänglighet. Även verktyg och verksamhetsmodeller som konkretiserar verkställandet av temana behandlas separat.

Konsultbyrån för regionutveckling MDI har sammanställt visionen utifrån samarbetet mellan olika intressegrupper. Som bilaga till publikationen finns professor vid Helsingfors universitet Sami Moisios inlägg om geopolitikens nya era och om faktorer som bidrar till östra Finlands framtid. Publikationen har beställts av arbets- och näringsministeriet.

Nyckelord

östra Finland, regionutveckling, livskraft, beredskap, näringsliv, kunnsande, forskning och utveckling, grön omställning, tillgänglighet

ISBN PDF 978-952-327-731-1**Ärendenummer** VN/16546/2022**ISSN PDF** 1797-3562**Projektnummer** TEM046:00/2022**URN-adress** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-731-1>

A New Direction for Eastern Finland Vision and Action

**Publications of the Ministry of
Economic Affairs and Employment 2023:9**

Subject

Regions

Publisher Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland

Editor(s) Helinä Yli-Knuutila

Group author Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI

Language Finnish

Pages

47

Abstract

In summer 2022, a Working group of State Secretaries reviewed measures to strengthen the vitality of eastern Finland. One of the recommendations of the report was to create a common vision for development of eastern Finland in close cooperation between companies, regions and the central government.

The vision for eastern Finland highlights the following themes: livelihood and competence, education and RDI, self-sufficiency and security, and accessibility. In addition, the report discusses tools and operating models that concretise the implementation of these themes.

The regional development consultancy MDI was responsible for compiling the vision based on stakeholder cooperation. An article on a new era of geopolitics and the factors affecting the future of eastern Finland written by professor Sami Moisio from the University of Helsinki is appended to the publication. The publication was commissioned by the Ministry of Economic Affairs and Employment.

Keywords

eastern Finland, regional development, vitality, preparedness, business and industry, competence, research and development, green transition, accessibility

ISBN PDF 978-952-327-731-1

Reference number VN/16546/2022

ISSN PDF 1797-3562

Project number TEM046:00/2022

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-731-1>

Sisältö

Esipuhe	7
1 Johdanto – itäisen Suomen uusi suunta	8
2 Itäisen Suomen vision teemat	11
2.1 Vireä elinkeinoelämä ja osaava työvoima vahvistavat houkuttelevuutta	12
2.2 Eteenpäin katsova koulutus ja tki-toiminta rakentavat pohjaa tulevaisuudelle.....	14
2.3 Vakaat olot – omavarainen ja turvallinen toimintaympäristö.....	15
2.4 Saavutettavuus on elinvoiman ehto	17
2.5 Työkalut ja toimintamallit muuttavat vision todeksi.....	18
3 Yhteenveto: pitkäjänteisellä yhteistyöllä visio muuttuu todeksi	20
Liitteet	21
Liite 1. Prosessikuvaus	21
Liite 2. Geopolitiikan uusi aika ja itäisen Suomen tulevaisuuden tekijät	22
Liite 3. Toimeenpanosuunnitelma	37

ESIPUHE

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on muuttanut maailman ja Suomen geopoliittista asemaa merkittävästi ja pitkäaikaisesti. Sodan seurannaisvaikutukset tuntuvat erityisesti itäisellä rajallamme. Tästä syystä hallitus perusti valtiosihteerityöryhmän kesällä 2022 selvittämään keinoja, joilla itäisen Suomen elinvoimaa voidaan vahvistaa muuttuneessa toimintaympäristössä. Toimin tuon työryhmän puheenjohtajana. Nopeasti toimeenpantavien toimien lisäksi esitimme itäisen Suomen kehittämisvision luomista. Tarve yhteistyön tiivistämiseen ja yhteisen näkymän luomiseen alueella tuli eri tavoin esille työryhmätyöskentelyn aikana.

Kehittämisvision on koonnut aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI sidosryhmiltä prosessityön aikana kerättyjen näkemysten ja puheenvuorojen pohjalta. Kehittämisvisio kuvastaa ja tuo esiin itäisen Suomen potentiaalin. Sillä on merkitystä koko Suomen mittakaavassa.

Haluan kiittää kaikkia työhön osallistuneita tahoja antamastanne panostuksesta ja korkealaatuisesta työstä. MDI:tä haluan kiittää työn erinomaisesta juoksuttamisesta. Helsingin yliopiston professori Sami Moisiota haluan kiittää siitä, että hän on kiinnittänyt työmme suurempaan historialliseen kehityskaareen.

Visio muuttuu todeksi tekojen kautta. Tämä vaatii uutta otetta, eri tahojen välisen yhteistyön lisäämistä ja samalla perinteisten, hyvänä pidettyjen toimintamallien hyödyntämistä. Kehittämisvisiossa on nostettu esiin itäisen Suomen keskeisten toimijoiden ja sidosryhmien näkemyksiä ja toimenpide-ehdotuksia. Kannustan kaikkia alueen toimijoita yhteiseen pohdintaan siitä, miten näitä yhteisesti muotoiltuja tekoja nyt voidaan viedä eteenpäin.

Ann-Mari Kemell

valtiosihteeri, työ- ja elinkeinoministeriö

1 Johdanto – itäisen Suomen uusi suunta

Itäisellä Suomella on rikkauksien ja mahdollisuuksien lisäksi ollut omat rakenteelliset haasteensa, joita on taklattu erilaisilla ratkaisuilla ja nopeammilla hankkeilla. Venäjän rajan sulkeutuminen veti maton alta monelta pitkäaikaiselta kehittämisponnistukselta. Samalla se on ollut sysäys uudistumiselle. Itäiselle Suomelle on löydettävä uusi suunta. Itäisen Suomen on löydettävä vanhat vahvuudet uudessa tilanteessa ja yhdistettävä perinteiseen osaamiseen uutta osaamista.

Venäjän hyökkäys Ukrainaun 24.2.2022 muutti itäisen Suomen olosuhteita. Venäjän rajan sulkeutumisella on ollut ensivaiheessa nopea taloudellinen merkitys, kun rajan ylittävät kaupankäynti ja matkailu ovat pysähtyneet. Yritysten kasvuoptimismi on vähentynyt, ja yritykset eivät ole enää yhtä luottavaisia tulevaisuuden suhteen. Sota on aiheuttanut myös radikaalin henkisen ilmapiirin muutoksen, jota vauhdittaa myös se, että tiede- ja kulttuuriyhteistyö on ehtynyt. Venäjän sodalla Ukrainassa on geopoliittinen merkitys, joka voi nostaa itäisen Suomen asemaa kansallisessa politiikassa. Sodan seurauksena on tullut uudelleen huomatuksi, että kansallisvaltio koostuu väestön ja valtiokoneiston lisäksi myös valtioalueesta, joka liittyy suoraan valtiosuvereniteetin ylläpitämiseen. (Moisio 2022)

Muutamilla valituilla aloilla itäinen Suomi toimii kokoajana sekä maailmanluokan kehittämis- ja testipaikkana. Itäinen Suomi – ja koko Suomi – ovat nyt uudessa tilanteessa, jossa on löydettävä uudet mahdollisuudet. Mikä on itäisen Suomen aktiivinen rooli osana koko Suomen ja Euroopan kehittämistä? Itäisen Suomen kehitys ruokkii koko Suomen kehitystä.

Alueella olevaa potentiaalia täytyy hyödyntää uudella tavalla. Itäinen Suomi on monien mahdollisuuksien alue, jossa on napattava kiinni muun muassa seuraavista kehityssuunnista: uudistuva ja kestävä teollisuus sekä palvelualat ja niihin liittyvät innovatiiviset ja kestävät investoinnit, logistiikka, tutkimus- ja innovaatio toiminnan ja kasvuyrittäjyyden kehittäminen sekä kestävä luontomatkailu yhdistettynä alueen rikkaaseen kulttuuriin. Uudessa tilanteessa itäinen Suomi on uudenlainainen polttopiste kokonaisturvallisuuden luomisessa. Itäinen Suomi on nyt etulinjassa.

Rakenteelliset tekijät kuten alueen väestö- ja elinkeinorakenne sekä koulutuslaitokset ja niiden kautta rakentuva inhimillinen pääoma määrittävät alueiden pitkän aikavälin kehitystä. Sotarauta et al. (2021a, 17-18; tässä yhteydessä hieman uudella tavalla jäsennettynä)

kiteyttävät suomalaisten alueiden, paikkojen ja seutujen menestystekijät kuuteen kohtaan:

- **Kyky hankkia julkisia ja yksityisiä investointeja.** Julkiset investoinnit voivat olla joko säilyttäviä tai kehittäviä investointeja.
- **Koulutusinfrastruktuurit ja osaamisympäristöt,** jotka ovat kriittisiä osaamisen levittämisen ja koulutustason nousun kannalta.
- **Laadukas elinympäristö ja palveluiden saatavuus,** joilla voi olla paitsi erilaisia aktiviteetteja edistävä niin myös symbolinen vaikutus.
- **Saavutettavuus,** joka viittaa sekä fyysiseen että suhteelliseen saavutettavuuteen kuten matka-aikoihin, kulkutapojen monipuolisuuteen ja digitaalisiin verkostoihin.
- **Vahva paikallinen ja alueellinen strategiatyö,** johon linkittyy myös jatkuva uusien kehityshankkeiden ideointi ja toteutus.
- **Suotuisa valtiosidos,** joka voi ilmetä esimerkiksi sopimuksellisuutena.

Tätä jäsenystä on hyödynnetty myös itäisen Suomen vision teemoittelussa. Visio ja tekeminen jäsenyvät ensinnäkin elinkeinoelämän ja osaamisen kehittämiseen. Itäisen Suomen tulee olla houkutteleva investoinneille. Toiseksi koulutusinfrastruktuuri ja osaamisympäristö yhdistettynä laadukkaaseen elinympäristöön luovat houkuttelevuutta osaajille ja opiskelijoille, tämän perusteella toinen teema on koulutukseen ja TKI-toimintaan satsaaminen. Vuoden 2022 aikana geopolittinen tilanne on tuonut turvallisuuden ja vakaat yhteiskuntaolot yhdeksi arjen keskeiseksi perustekijäksi ja myös yhdeksi kehittämisen ajuriksi, ja siksi vakaiden olojen luominen kokonaisturvallisuuden kautta nousi kolmanneksi teemaksi tässä visiossa. Saavutettavuus niin fyysisesti kuin digitaalisesti on kehittämisen napanuora, jolloin neljäs sisällöllinen teema on saavuttavuuden parantaminen. Vahva strategiatyö ja suotuisa valtiosidos luovat edellytykset erilaisten tahojen ja verkostojen vaikuttavalle toiminnalle, ja tämän takia vision viimeinen luku käsittelee toimintatapoja ja työkaluja.

Visio muuttuu tekemiseksi arkisen toiminnan kautta. Tämä vaatii uutta otetta perinteisistä työkaluista ja toimintamalleista. Toiminnan perustana on jaettu tilannekuva ja ymmärrys toivotusta tavoitteesta. Vision toteuttaminen vaatii siis vahvaa ennakointiosaamista ja nopeaa reagointikykyä muuttuvassa toimintaympäristössä. Visiota ja sitä toteuttavia keinoja ei voi lyödä täysin lukkoon. Valitut keinot antavat polulle suunnan, mutta suuntaa pitää osata muuttaa tarvittaessa.

Visiosta päästään konkretiaan vain vahvan yhteistyö kautta. Itäisen Suomen visio ei konkretisoidu arjen tekemiseksi itsestään. Jatkossa toimijat kokoontuvat itäisen Suomen foorumiin arvioimaan, ollaanko kehittämispolulla edelleen matkalla kohti visiota. Työ vaatii yhteistä halua päästä tavoitteeseen sekä tekojen koordinoitua suunnittelua ja

toteuttamista. Se vaatii mittavia julkisia ja yksityisiä ponnistuksia. Se vaatii tuekseen vaalikaudet ylittävää strategiatyötä ja myös kansallisten toimijoiden toimia, eli suotuisaa valtiosidosta.

Itäisen Suomen visiota toteen tehtäessä on otettava huomioon myös muutoksen kokonaiskuva, joka Sitran (2023) mukaan koostuu seuraavista megatrendeistä: luonnon kantokyvyn mureneminen, hyvinvoinnin haasteiden kasvaminen, demokratian kamppailun koveneminen, digivallasta kilpailun kiihtyminen sekä talouden perustan rakoileminen. Näihin vastaukseksi Sitra nostaa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kestävien elämäntapojen kehittämisen, vahvan luottamuksen ja monipuolisten osallisuusmahdollisuuksien kehittämisen, reilun digimaailman sekä korjaavan ja uusintavan talouden. Sitran visiossa Suomi menestyy rakentamalla reilua, kestäväää ja innostavaa tulevaisuutta. Nämä samat elementit löytyvät myös itäisen Suomen visiosta, joka omalta osaltaan luo kuvaa elinvoimaisesta ja kehittyvästä alueesta.

Itäisen Suomen visiotyön taustalla on valtiosihteerityöryhmän raportti. Esitys visioksi on valikoitunut itäisen Suomen visiotyön yhteydessä pidetyn seminaarisarjan työstön ja sidosryhmien esittämien lausuntojen perusteella. Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI on poiminut kehittämissideat eri toimijoiden tuottamasta materiaalista. Toimet ja keinot ovat siis itäisen Suomen toimijoiden itse esille nostamia ja ideoimia avauksia. Ne ovat esimerkinomaisia konkretisointeja toimenpiteistä, joilla haluttuun tavoitteeseen päästään. Niiden toteuttamisedellytyksiä ja -mahdollisuuksia arvioidaan kunkin hallinnonalan normaalien neuvottelu-, sopimus- ja päätösmenttelyjen sekä valtiontalouden kehysten puitteissa.

Itäisen Suomen kehittämissivision lisäksi tähän julkaisuun on nostettu liitteeksi Helsingin yliopiston professorin Sami Moision analyysi geopolitiikan uudesta ajasta ja itäisen Suomen tulevaisuuden tekijöistä. Lisäksi liitteenä on valtiosihteerityöryhmän toimenpidesivityksiä konkretisoiva toimeenpanosuunnitelma.

2 Itäisen Suomen vision teemat

Kehittämisvisio kiteytyy ajatukseen itäisestä Suomesta houkuttelevana, vetovoimaisten paikkojen ja kehittämistahtoisten toimijoiden alueena, joka säteilee elinvoimaa ja kestävyyttä kokonaisvaltaisesti ympärilleen. Itäisen Suomen visiossa on otettu huomioon alueen potentiaali, eli kaikki se, mitä itäisellä Suomella on tarjottavana oman alueensa lisäksi koko Suomelle ja globaaleille markkinoille.

Tämän vision toteuttaminen vaatii päämäärätietoista kehittämistä viidessä teemakokonaisuudessa (kuvio 1):

1. elinkeinoelämän ja osaamisen kehittäminen, joka tekee itäisestä Suomesta houkuttelevan investoinneille
2. koulutus ja TKI-toiminta, joka tekee itäisestä Suomesta houkuttelevan osaajille ja opiskelijoille
3. turvallisuudesta ja omavaraisuudesta huolehtiminen, joka takaa vakaan ja ennakoitavan toimintaympäristön sekä sujuvan arjen
4. saavutettavuus, joka on kehittämisen ja arjen sujuvuuden ehto
5. nämä kaikki konkretisoituvat työkalujen ja toimintamallien kautta, joiden avulla itäinen Suomi kehittyy ja kehittää samalla koko Suomea.

Kuvio 1. Itäisen Suomen vision teemat ja ydinajatuksat.

2.1 Vireä elinkeinoelämä ja osaava työvoima vahvistavat houkuttelevuutta

Itäinen Suomi tuo ratkaisuja ja lisäarvoa koko Suomelle. Elinvoimaisen itäisen Suomen tärkeän kulmakiven muodostavat kehitys- ja kasvuhakuiset yritykset. Vihreässä siirtymässä ja energiamurroksessa itäinen Suomi on etulinjassa, testaten ja tuoden käytäntöön uusia energia- ja ympäristöratkaisuja. Osaava työvoima ja vireä elinkeinoelämä tekevät itäisestä Suomesta kiinnostavan ja houkuttelevan alueen myös tuleville innovaatioille ja investoinneille. Aiemmin itään suuntautunut vienti löytää uudet suunnat.

Itäisessä Suomessa on vahvasti edistetty alueen vahvuuksia. Näitä ovat erityisesti metsäteollisuus, bio- ja kiertotalous, logistiikka, energiateknologia, elintarvikeala, hyvinvointiteknologia sekä matkailu. Osaaminen näillä aloilla on vahvaa, ja yhteistyötä syvennetään organisaatio- ja maantieteellisten rajojen yli.

Tulevaisuuden investoinnit luovat tuhatmäärin työpaikkoja. Osaavan työvoiman saatavuus on keskeistä alueen kehittymisen turvaamiseksi. Elinvoimaisessa itäisessä Suomessa on osaavaa työvoimaa, ja sen saatavuus on turvattu muun muassa elinkeinoelämän, koulutuksen ja julkisen sektorin välisen yhteistyön, ennakkoinnin, nopeiden kokeilujen ja työvoiman liikkuvuutta parantavien toimenpiteiden avulla.

Tavoite: Itäinen Suomi on houkutteleva investoinneille

Teko 1: Energiamurroksesta elinvoimaa, sähkösiirtoverkkoja kehitetään
Itäisessä Suomessa investoidaan eri energiamuotoihin ja parannetaan kansallista energiaomavaraisuutta. Alueella kehitetään energiateollisuutta ja tuotetaan energiaa sekä puhtaita energiaratkaisuja globaaleille markkinoille. Itäisessä Suomessa testataan pienydinvoimaa, etsitään vetyvoiman uusia ratkaisuja sekä rakennetaan aurinko- ja tuulivoimaa. Tulevia energiaratkaisuja varten valtio varmistaa riittävän sähkösiirtoverkkojen rakentamisen. Energiamurroksen kautta syntyy yritystoimintaa ja työpaikkoja eli elinvoimaa. Lisäksi tuetaan yhteisölähtöisiä ja skaalautuvia paikallisenergiaratkaisuja, esimerkiksi energiayhteisöjä.

Teko 2: Jokaisessa itäisen Suomen maakunnassa on muuttovetovoimainen keskustaajunki sekä vetovoimaisia muitakin paikkoja.

Vahvistetaan itäisen Suomen kasvukaupunkipolitiikkaa osana kansallista kaupunki-, elinkeino-, koulutus- ja innovaatiopolitiikkaa. Maakuntakeskusten lisäksi kehitetään seutukaupunkeja sekä maaseutu- ja saaristoalueita, ja etsitään ratkaisuja myös älykkään sopeutumisen näkökulmasta.

Teko 3: Luodaan kansainväliset mitat täyttävä matkailutarjonta

Luodaan valittujen kansainvälisten kohdemarkkinoiden kiinnostuksen kohteisiin ja vaatimuksiin vastaavia kestäviä matkailupalveluja itäisen Suomen yhteistyönä ja itäisen Suomen alueiden erityispiirteitä hyödyntäen sekä matkailupalveluiden paketoitua sekä digitaalista ostettavuutta vahvistaen. Alueen toimijat sitoutuvat tarjonnan yhteisiin markkinointi- ja myynninedistämistoimenpiteisiin.

Teko 4: Perustetaan hyvinvointi- ja terveystutkimuksen valtakunnallinen osaamiskeskus

Itäinen Suomi toimii testialustana hyvinvointi- ja terveystutkimukselle. Julkisen sektorin ja yliopistojen lisäksi keskeisiä toimijoita ovat uudet hyvinvointialueet, joiden osaamista ja verkostoja hyödynnetään osaamiskeskuksessa aktiivisesti.

2.2 Eteenpäin katsova koulutus ja tki-toiminta rakentavat pohjaa tulevaisuudelle

Itäinen Suomi on valtakunnallisesti ja kansainvälisesti houkutteleva alue opiskelijoille ja osaajille. Alueella panostetaan kestävästi työ- ja koulutusperustaiseen maahanmuuttoon huomioiden muuttajien integroiminen osaksi arjen ympäristöä. Osaajat ja opiskelijat eivät tule vain hetkellisesti alueelle, vaan he työllistyvät ja kiinnittyvät alueelle rakentamaan elämäänsä.

TKI-toiminta on kiinteä osa korkeakoulujen ja yritysten arkea. Tiivis yhteistyö elinkeinoelämän, julkisten toimijoiden, oppilaitosten ja tutkimuslaitosten välillä on vakiinnuttanut asemansa, ja sitä kehitetään edelleen. Systemaattinen, tiivis yhteistyö vahvistaa alueen houkuttelevuutta ja potentiaalia tarjota alustan pitkäjänteiselle sijoittumiselle.

Tavoite: Itäinen Suomi on kehittäjille ja opiskelijoille houkutteleva

Teko 5: Luodaan systemaattinen malli oppilaitos–yritysyhteistyöhön opiskelijoiden kiinnittämiseksi alueelle

Kehitetään koko itäisen Suomen alueella systemaattisesti oppilaitos–yritysyhteistyötä tiiviimmäksi, jotta opiskelijoilla on jo opintojensa alkuvaiheessa mahdollisuus tutustua yrityskenttään ja myöhemmässä vaiheessa kiinnittyä siihen harjoittelujen ja opinnäytetöiden kautta. Järjestetään koordinoitusti työelämään tutustumisia sekä varmistetaan, että alueella olevat harjoittelu- ja opinnäytepaikat ovat opiskelijoiden tiedossa. Rohkaistetaan ja tuetaan yrityksiä rekrytoimaan myös kansainvälisiä opiskelijoita. Itäisessä Suomessa ollaan edelläkävijöitä digitalisaation hyödyntämisessä joustavien opintopolkujen ja työelämäyhteyksien löytämiseksi.

Teko 6: Vahvistetaan korkeakoulujen verkostoitumista

Vahvistetaan yliopistokeskuksia, ja samalla parannetaan korkeakoulutuksen alueellista vaikuttavuutta. Tiivistetään yliopistokeskusten ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä. Vauhditetaan tieteen soveltamista ja soveltavaa tutkimusta. Tässä huomioidaan erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset sekä toisen asteen koulutus osana tki-toimintaa. Venäjälle suuntautuneen yhteistyön tilalle luodaan yhteyksiä muihin suuntiin. Osaamisen uusien suuntien myötä myös yrityksille muotoutuu uudet suunnat tuotteiden ja palveluiden markkinoille.

Teko 7: Kehitetään englanninkielisiä palveluja parantamaan kansainvälisten osaajien juurtumista alueelle

Edistetään englanninkielisten ja muiden vieraskielisten osaajien kiinnittymistä itäiseen Suomeen tarjoamalla palveluja myös englanniksi. Löydetään keinot, joilla vieraskieliset osaajat ja heidän perheensä juurtuisivat alueelle. Palvelut rakennetaan kumppanuudessa julkisen hallinnon, yksityisen sektorin ja kansalaistoiminnan välillä. Juurtuminen edellyttää myös yhteisöllisyyden lisäämistä ja yhteisöjen avautumista.

Teko 8: Vahvistetaan Business Finlandin toimintaa itäisessä Suomessa

Vahvistetaan Business Finlandin toimintaa itäisessä Suomessa keskeisillä koulutuksen ja TKI-toiminnan painopistealueilla. BF osallistuu aktiivisesti itäisen Suomen foorumin kautta kehittämistyöhön. Tämä parantaa itäisen Suomen potentiaalin tuntemusta ja tuo toimijoille paremmin tietoon BF:n mahdollisuudet yritystoiminnan kehittämiseen ja kansainvälistämiseen.

Teko 9: PK-yrityksille soveltavan osaamisen TKI-kiihdytin

Luodaan tai muokataan nykyisistä rahoitusinstrumenteista pk-yrityksille soveltavan toiminnan TKI-rahoitusinstrumentti. Käytäntölähtöinen innovaatiotoiminta tiivistää yhteistyötä yritysten ja ammattioppilaitosten kanssa. Valtio selvittää mahdollisuudet osallistua omalla panoksellaan itäisen Suomen yksityisten TKI-panostuksien kiihdyttämiseen.

2.3 Vakaat olot – omavarainen ja turvallinen toimintaympäristö

Suomessa on eksplisiittisesti analysoitava ja huomioitava erilaiset geopoliittiset riskit. Itäisessä Suomessa vanhat itään suuntautuneet taloudelliset ja kulttuuriset yhteydet ovat vaihtumassa läntisiin ja lähitulevaisuudessa vahvasti turvallisuuteen kytkeytyviin yhteyksiin. Tulevina vuosina turvallisuuteen kytkeytyvät intressit muuttuvat jälleen laveammin erilaisiksi taloudellisiksi ja kulttuurisiksi yhteyksiksi.

Itäisessä Suomessa on vahva fyysinen ja digitaalinen turvallisuusosaaminen, joka tuottaa osaamista ja ratkaisumalleja muualle Suomeen sekä Eurooppaan. Itäisen Suomen ratkaisut parantavat EU:n omavaraisuutta, ja ne ovat myös osa Suomen huoltovarmuuden turvaamisessa. Vakaa toimintaympäristö on olennainen osa houkuttelevaa ympäristöä niin yrityksille kuin osaajillekin.

Itäinen Suomi koostuu hyvin erilaisista alueista. Itäisessä Suomessa on kehittyviä dynaamisia alueita, jotka houkuttelevat investointeja, luovat työpaikkoja ja houkuttelevat osavaa työvoimaa. Toisaalta monia alueita leimaavat demografiset ja elinkeinorakenteelliset haasteet. Kehityksen tunnuslukujen valossa menestyvillä alueilla saattaa kuitenkin olla negatiivisen kehityksen kierteessä olevia pienempiä alueita, joissa pahoinvointi kasautuu ja kiihtyy. Toisaalta haasteellisilla alueilla on paljon hyvän elämän edellytyksiä, ja siellä saattaa myös olla alueita ja paikkoja, jotka ovat vahvoja paikallisen ja alueellisen elinvoiman lähteitä. Jatkossa on huolehdittava, etteivät alueiden väliset ja sisäiset kehityserot polarisoidu. Polarisoituminen johtaa pahimmillaan radikalisoitumiseen, ja se vaarantaa yhteiskuntarauhaa.

Kansalaistoiminnan kautta ylläpidetään kriittisiäkin yhteiskunnallisia toimintoja ja kansalaisten hyvinvointia kaikkialla, ja sen rooli korostuu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Kansalaistoimijat, eli erilaiset yhdistykset ja järjestöt, ovat yksi keskeinen toimijajoukko. Niiden tulee olla mukana kehittämässä.

Tavoite: Itäinen Suomi on kokonaisturvallinen

Teko 10: Itäiseen Suomeen luodaan kokonaisturvallisuuden osaamiskeskus

Tuotetaan osaamista ja ratkaisumalleja Suomen ja Euroopan kokonaisturvallisuuteen (mm. ruokatuotanto, hajautettu energiatuotanto, palvelut, logistiikka, terveydenhuolto, viranomaisyhteistyö). Viedään eteenpäin kokonaisvarautumisen ja huoltovarmuuden osaamista.

Teko 11: Kehitetään ennakointiosaamista

Vahvistetaan koko alueella ennakointia, varautumista sekä ymmärrystä resilienssin merkityksestä. Ennakointiin osallistuvat yhdessä yritykset, koulutuslaitokset ja julkinen sektori.

Teko 12: Ehkäistään polarisaatiota ja syrjäytymiskehitystä

Itäisen Suomen alueiden kehitystä seurataan paikallisella tasolla ja mahdolliseen polarisaatiokehitykseen puututaan positiivisella erityisrahoituksella. Nuorten miesten syrjäytymiskehitykseen kohdistetaan erityistä huomiota. Vahvistetaan henkistä ja fyysistä toimintakykyä edistävää ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä laajassa yhteistyössä.

2.4 Saavutettavuus on elinvoiman ehto

Itäinen Suomi on sekä fyysisesti että digitaalisesti saavutettava. Itäinen Suomi on tuotu lähemmäksi muuta Suomea ja Eurooppaa. Kulkuyhteydet toimivat niin itäisen Suomen sisällä, valtakunnallisesti itä-länsi-suuntaisesti, pääkaupunkiseudulle sekä globaalisti. Itäisestä Suomesta ja itäiseen Suomeen on monipuoliset liikenneyhteydet, jotka muodostuvat tiiverkostosta, liityntäyhteyksistä, rautatieliikenteestä, lentoyhteyksistä ja vesiliikenteestä. Eri liikennemuotojen yhdistelmät vastaavat niin paikallisten asukkaiden kuin matkailijoiden tarpeisiin. Saavutettavuus on yritysten toiminnassa yksi keskeisimpiä tekijöitä. Alueelle liikkuminen on sujuvaa, helppoa ja nopeaa, ja se on yrityksille logistisesti suotuisa sijaintipaikka.

Työelämän murroksen vaikutuksesta itäisellä Suomella on toimivat tietoliikenneyhteydet sekä huippuluokan mahdollisuudet tehdä etätöitä. Ajan ja paikan merkitys on muuttunut, jolloin työtä on mahdollista tehdä paikasta riippumatta.

Erialaisten tuotteiden ja raaka-aineiden sekä ihmisten virrat ovat muuttuneet nopeasti muuttuneen geopoliittisen tilanteen myötä. Idän sijaan virrat löytävät uomansa länteen ja etelään. Näitä uusia suuntia on selvitettävä aktiivisesti, oli sitten kyse itä-länsi -yhteyksistä tai tiivistyvistä yhteydestä Viroon.

Tavoite: Itäinen Suomi on kaikille saavutettavissa

Teko 13: Aamu- ja iltayhteydet takaisin kuntoon

Kehitetään matkaketjuja niin, että aamu- ja iltayhteydet alueelle ja alueelta paranevat. Matkaketjut tukevat myös alueen sisäistä liikkumista sekä poikittaisyhteyksien kehittymistä kansallisesti. Otetaan kehittämisessä monipuolisesti huomioon niin maa-, vesi- kuin lentoliikenne.

Teko 14: Kehitetään Saimaan sisävesiliikennettä

Kehitetään Saimaan sisävesiliikenteen palveluja, laivastoa ja saaristoliikennettä. Infrastruktuuria vahvistetaan toteuttamalla silloittamista (huomioiden myös yksityistielossit). Tällä vastataan kasvavien raakapuu-, energia- ja erikoiskuljetusten, kuten myös alueen vapaa-ajan ja vakituisten asukkaiden ja matkailijoiden liikkumisen tarpeisiin.

Teko 15: Etälennonjohto parantamaan lentoliikenteen palveluja

Etälennonjohdon avulla pystytään tuottamaan yhdelle tai useammalle lentoasemalle palveluja. Etälennonjohdon avulla pystytään parantamaan lentoliikenteen palvelun laatua ja tehokkuutta. Lentoliikenne on edellytys kansainväliselle matkailulle ja elinkeinoelämälle sekä laajassa kuvassa myös osaamisen yhdistämiselle. Päämääränä on markkinaehdoilla toimiva lentoliikenne, ylimenovaiheessa lentoja on vielä subventoitava.

Teko 16: Testialusta harvaan asuttujen alueiden digiratkaisuille

Itäinen Suomi toimii testi- ja ratkaisualustana harvaan asuttujen alueiden ratkaisujen testaamisessa. Itäisessä Suomessa pilotoidaan erilaisia etä- ja liikkuvia terveystalvija, ja digitaalisia kyytipalveluja. Tulevien digitaalisten ratkaisujen leviämistä itäiseen Suomeen erityisesti keskeisiin solmukohtiin ja laajemmin tuetaan kaikin mahdollisin keinoin.

2.5 Työkalut ja toimintamallit muuttavat vision todeksi

Visio muuttuu tekemiseksi arjen kautta. Itäisen Suomen vision toteuttamisen liikkeellelähtö ja toimivuus perustuvat yhteiseen ymmärrykseen tilannekuvasta ja tavoitteista, mutta myös keinoista, joilla haluttu tavoite saavutetaan. Olemassa oleviin ja jo totuttuihin työkaluihin ja toimintamalleihin tarvitaan uutta näkemystä, jota voidaan tuoda esimerkiksi julkisen, yksityisen sekä kansalaistoiminnan yhteistyön kehittämisen avulla.

Tarvitaan aktiivisia verkostoja sekä ketteriä kokeilurahoituksia rohkeisiin ja uusiin pilottihankkeisiin. Näistä nousevat hyvät käytännöt on tuotava yhteiseen jakoon nopeasti, jotta eri toimijat ja alueet voivat hyötyä kokeiluhankkeista. Epäonnistumiset eivät saa johtaa yllävarovaisuuteen ja sitä kautta passiivisuuteen.

Koko itäisen Suomen yhteistyön voimin pystytään kiinnittymään vahvemmin myös osaksi eurooppalaisia ja globaaleja verkostoja.

Tavoite: Itäisessä Suomessa on vahvat ja aktiiviset verkostot**Teko 17: Perustetaan itäisen Suomen foorumi**

Visio ei voi toteutua ilman saumatonta ja todellista yhteistyötä. Itäiseen Suomeen muodostetaan kehittämisen foorumi, johon kokoonnutaan keskustelemaan ja arvioimaan, kuinka hyvin sovitulla yhteisellä kehittämisen polulla itäisessä Suomessa ollaan ja mihin suuntaan polkua pitäisi seuraavaksi kulkea. Foorumi avaa areenan keskustelulle, tiedon keräämiselle ja jakamiselle, jotka tukevat myös alueiden päätöksentekoa. Tämän foorumin tarkoituksena on saavuttaa vaikuttavia käytännön toimia, kuten saada kriittisiä investointeja tai klustereita alueelle.

Teko 18: Pilotteja ja kokeiluja itäiseen Suomeen

Itäisen Suomen kehittämistä laitetaan liikkeelle nopeilla kokeiluilla. Selvitetään ja kokeillaan esimerkiksi seuraavia: oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen korottaminen itäisen Suomen harvaan asutuissa kunnissa, ammattikorkeakoulujen tutkimusympäristöjen hyödyntäminen, englanninkielinen/kansainvälinen päiväkotien, koulujen ja lukioiden verkosto, jossa on myös vahva verkko-opetus.

Teko 19: Itäisen Suomen aiesopimus allekirjoitukseen

Laaditaan valtion ja itäisen Suomen toimijoiden välille aiesopimus alueiden elinvoiman edistämiseksi, osaamisen hyödyntämiseksi ja Suomen kilpailukyvyn turvaamiseksi. Aiesopimusten teemoja täsmennetään ja operationalisoidaan erilaisissa aluekehittämisen neuvottelu- ja sopimusmenettelyissä.

3 Yhteenveto: pitkäjänteisellä yhteistyöllä visio muuttuu todeksi

Edellä on esitetty välähdyksiä siitä, miltä itäinen Suomi tulevaisuudessa näyttää. **Itäinen Suomi nähdään houkuttelevana, vetovoimaisten paikkojen ja kehittämistahtojen toimijoiden alueena, joka säteilee elinvoimaa ja kestävyyttä kokonaisvaltaisesti ympärilleen.** Itäisen Suomen visiossa ei siis ole kyse vain itäisen Suomen menestymisestä. Kun itäinen Suomi kehittyy ja menestyy, levittää se elinvoimaa myös muualle Suomeen.

Aluekehittämiseen liittyvällä paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella ideoinnilla ja politiikalla on merkitystä. Kyse on sen pohtimisesta, mikä on itäisen Suomen rooli koko Suomen kehityksessä. Kriisit haastavat visiotyötä, ja silloin vision toteen herättäminen jää helpommin arjen haasteista selviämiseen. Tämä on todellisuutta tälläkin hetkellä, mutta nyt on kuitenkin momentum kehittämiselle. Uudet ajatukset ja kehittämissaihiot saattavat nousta esiin kriisin keskellä. Vision teoissa ei ole kyse vain konkreettisista toimenpiteistä, vaan visiotyön mukana syntyy mahdollisuus alueen henkisen ilmapiirin vahvistamisesta. (Moisio, 2022)

Tarvitaan vuorovaikutteista tekemistä niin valtionhallinnon, alueiden, yritysten, korkeakoulujen, järjestöjen, kansalaistoiminnan kuin muidenkin sidosryhmien kanssa. Vaaditaan konkreettisia toimia niin osaavan työvoiman, opiskelijoiden kuin investointienkin houkutteluun. Vaaditaan, että itäinen Suomi on fyysisesti ja henkisesti lähempänä muuta Suomea ja Eurooppaa.

Vision tärkein tavoite on luoda tulevaisuususkoa itäiseen Suomeen. Sen konkreettisin muoto on työpaikkojen luominen. Ja niitä syntyy erilaisten investointien kautta. Julkisen sektorin tehtävänä on mahdollistaa ja vauhdittaa erilaisin välinein näitä investointeja. Eri toimijoiden on tehtävä laadukasta strategia- ja yhteistyötä.

Tämä visio määrittelee tulevaisuuden kehittämisen suuntaviivoja. Se näyttää, mikä on itäisen Suomen uusi suunta. Itäisen Suomen kehittämisvisio vaatii tuekseen vaalikaudet ylittävää parlamentaarista strategiatyötä. Vain pitkäjänteisellä yhteistyöllä visio muuttuu todeksi. Visioon pääsemiseksi vaaditaan tulevaisuus- ja kehittämisorientoitunut toimijakenttä, joka ei pelkää tarttua toimeen. Toimijoiden sitoutumista ja konkreettista kehittämistyötä voidaan vahvistaa erilaisilla sopimuksilla, ohjelmoinnilla ja kärkihankkeilla. Pitkällä aikavälillä voidaan tarkastella myös rakenteita. Itäisessä Suomessa ei surkutella heikkoa tilannetta tai haasteita, vaan tuodaan esiin erilaisia rikkauksia ja vahvuuksia, jotka nyt näyttävät erilaisessa valossa kuin aiemmin. Visiossa on kyse asenteesta ja tahdosta, ja sen ilmaisu tämä julkaisu on. Seuraavaksi siirrymme toimiin.

Liite 1. Prosessikuvaus

Itäisen Suomen visiotyön taustalla on valtiosihteeriöryhmän raportti, joka julkaistiin budjettiriihen yhteydessä 1.9.2022. Raportin yhtenä suosituksena oli luoda itäiselle Suomelle yhteinen visio tiiviissä yhteistyössä alueiden, yritysten ja valtion kanssa. Itäisen Suomen vision toimien tavoitteena on lisätä koko Suomen elinvoimaa ja kilpailukykyä. Itäisen Suomen visio kattaa alueena laajan maantieteellisen alueen: Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin itäiset osat.

Kehittämision valmistelu käynnistyi elinkeinoministeri Mika Lintilän 2.11.2022 koolle kutsumassa pyöreän pöydän keskustelussa. Pyöreän pöydän keskustelu toimi lähete-keskusteluna visiotyön käynnistämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö kutsui loppusyksyn 2022 ja alkuvuoden 2023 aikana keskeisiä itäisen Suomen toimijoita yhteen vision työstämiseksi. Tilaisuudet olivat kaikille avoimia, ja niihin osallistui satoja henkilöitä niin paikan päällä kuin striimin välitykselläkin. Koko visiotyöstön ajan osallistujien käytössä oli sähköinen työskentelyalusta Screen.io, jossa jokainen pystyi keskustelemaan, jakamaan ajatuksiaan ja osallistumaan paikasta ja ajasta riippumatta.

Neljän tilaisuuden seminaarisarja aloitettiin käynnistystilaisuudella Helsingissä 24.11.2022, jossa teemana oli muun muassa kestävä kasvun eväät itäisessä Suomessa sekä itäisen Suomen elinvoimaiset yritykset. Toinen tilaisuus järjestettiin 12.12.2022 Mikkelissä, jossa ohjelmassa oli muun muassa osaava työvoima sekä kokonaisturvallisuus. Viimeinen kaikille yhteinen vision työstöseminaari järjestettiin Lappeenrannassa 23.1.2023, jossa kuultiin asiantuntijapuheenvuoroja liittyen vision jokaiseen teemaan. Erityisenä painotuksena oli koulutus ja TKI.

Tämä esitys visioksi on valikoitunut edellä kuvailun itäisen Suomen visiotyön yhteydessä pidetyn seminaarisarjan työstön sekä sidosryhmien esittämien lausuntojen perusteella. Tämä itäinen Suomi – uusi suunta -visio julkaistiin Joensuussa 13.2.2023, jossa myös työstettiin ajatuksia toimeenpanosta ja konkreettisista seuraavista askelista.

Liite 2. Geopolitiikan uusi aika ja itäisen Suomen tulevaisuuden tekijät

Sami Moisio, Aluesuunnittelun ja -politiikan professori, Helsingin yliopisto

Johdanto

Esitän tässä kirjoituksessa, että itäisen Suomen visio liittyy valtion elinympäristöpolitiikkaan, jolla on laaja talous-, turvallisuus- ja sosiaalipoliittinen merkitys. Tämä seikka korostuu mahdollisesti pitkään jatkuvan geopoliittisen epävarmuuden aikana, jolloin valtioalue palaa yleisen yhteiskuntapolitiikan keskiöön. Nykykonteksti avaa uusia mahdollisuuksia itäisen Suomen kehittämiseksi. Toisaalta uuden ajan hyödyntäminen vaatii itäisen Suomen taitavaa ja kunnianhimoista asettamista Suomen ja Euroopan kartalle.

Käsittelen tässä kirjoituksessa itäisen Suomen aluekehittämishaasteita aluekehityksen perustekijöiden näkökulmasta aikana, jota leimaa geopoliittinen epävarmuus. Nämä tekijät ovat tärkeitä varsinkin, kun itäisen Suomen kehittämisen perustavoitteeksi on visiotyössä otettu talouden, väestön ja hyvinvoinnin kestävä kasvu. Aluekehityksen perustekijät määrittävät itäisen Suomen aluekehityksen tason sekä lyhyellä että keskipitkällä aikajänteellä. Kirjoituksen tehtävänä on luoda pohjaa vuonna 2022 Suomen valtioneuvoston käynnistämälle itäisen Suomen visiotyölle.

Käytän kirjoituksen aineistona paitsi omia havaintojani Suomen aluekehityksestä myös itäisen Suomen aluekehittäjien ja yritysten Työ- ja elinkeinoministeriölle kesällä 2022 ja joulukuussa 2022 laatimia kommentteja koskien itäisen Suomen kohtaamia haasteita ja mahdollisuuksia. Kirjoituksen toisessa luvussa teen pikapiirtoja itäisestä Suomesta. Kolmannessa luvussa kuvaan visiotyön kontekstia, jota Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja sen erilaiset kerrannaisvaikutukset itäiseen Suomeen perustavalla tavalla leimaavat. Luvussa neljä esittelen lyhyesti itäisen Suomen aluekehityksen yleisiä tekijöitä. Kirjoituksen viimeisessä luvussa korostan aktiivisen alueellisen kehittämispolitiikan merkitystä itäisen Suomen tulevaisuudelle. Itäisen Suomen aluekehittämisvisio vaatii tuekseen vaalikaudet ylittävää eli pitkäjänteistä ja luonteeltaan parlamentaarista strategiatyötä. Tämän lisäksi vision toteuttamiseksi tarvitaan mittavia julkisia sekä yksityisiä investointeja.

Pikapiirtoja itäisestä Suomesta visiotyön kohteena

Itäisen Suomen visio kattaa laajan maantieteellisen alueen: Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi. Alueen kaupunkiseudut ovat pääosin pieniä tai keskisuuria. Kuopio ja Oulun kaupunkiseutu ovat MAL-sopimusten piirissä, eli ikään kuin tunnustettu Suomen valtion toimesta suurien kaupunkiseutujen joukkoon. Yliopistojen varsinaisia kampuskaupunkeja alueella on Kuopion ja Oulun lisäksi kolme: Joensuu, Lappeenranta ja Rovaniemi. Nämä ovat kaupunkeja, joissa potentiaali itäisen Suomen visiotyössä yhdeksi tavoitteeksi asetettujen vahvojen innovaatioekosysteemien kehittymiselle ja vakiintumiselle on kaikkein suurin. Lisäksi Kajaani ja Mikkeli ovat yliopistokeskuskaupunkeja. Vailla yliopistostatusta olevien keski suurten kaupunkien Kotkan ja Kouvolan lisäksi alueella on parikymmentä pientä aluekeskusta tai seutukaupunkia. Maakunnista Kymenlaakso sekä Etelä-Karjala ovat toiminnallisesti kaikkein voimakkaimmin kiinnittyneet Pietarin talousalueeseen ja Karjalan kannakseen. Lappi ja Pohjois-Pohjanmaa ovat toiminnallisesti vähintään yhtä paljon kiinnittyneet Pohjois-Ruotsiin ja arktiseen pohjoiseen kuin itäiseen Suomeen. Näin toisille visiotyössä mukana oleville alueille on toisia alueita selvästi haastavampaa kääntää katse pois idästä.

Jo edellä mainitun pohjalta voi todeta, että itäinen Suomi pitää sisällään sängen erilaisia alueita ja kuntia. Talouden ja väestön kasvun potentiaali on sekin alueella maantieteellisesti erilaistunut. Joidenkin kuntien kohtaamat rakenteelliset ongelmat ovat kertaluokkaa toisia kuntia suuremmat. Näin yhteisen vision luominen itäiselle Suomelle ei ole helppoa. Kuitenkin voidaan sanoa, että pitkät välimatkat, harva asutus, maaseutuvaltaisuus, Venäjän rajan läheisyys, pienet ja keskisuuret keskuksat, väestöllisen ja taloudellisen huoltosuhteen haasteet, merkittävät raaka-ainevarat ja suhteellisen heikko saavutettavuus leimaavat lähes koko aluetta. Vaikka näin ajatellen itäinen Suomi on tiettyyn rajaan asti hahmotettavissa sekä kansallisesti että osana Euroopan unionia aluekokonaisuutena, leimaavat edellä mainitut asiat myös Suomen monia muita alueita ja kuntia. Itäisen Suomen kehittämisvisio koskettaa siksi väistämättä myös monia muita Suomen alueita ja kuntia.

Geopoliittisen epävarmuuden aika: talous-, turvallisuus- ja suuraluepolitiikka

Itäisen Suomen visiotyö näyttää saaneen alkunsa eritoten siitä, että Venäjä hyökkäsi Ukrainaan helmikuun 24. päivänä vuonna 2022. Hyökkäys muutti itäisen Suomen olosuhteita ja potentiaalisesti myös sen asemaa osana Suomen valtiota. Vision tausta on näin selkeästi talous- ja turvallisuuspoliittinen eli geopoliittinen.

Venäjän hyökkäyssodan välittömät vaikutukset

Itäisen Suomen visiossa mukana olevilla maakunnilla on Etelä- ja Pohjois-Savo lukuun ottamatta yhteinen raja Venäjän kanssa. Venäjän rajan sulkeutuminen on vaikuttanut kaikkiin itäisen Suomen alueisiin voimakkaasti. Voidaan sanoa, että rajan sulkeutuminen muodosti uuden kriisikerroksen COVID19-pandemian päälle tilanteessa, jossa vuoden 2008 globaalin finanssikriisin häivevaikutukset ovat yhä olemassa. Useiden menestyvien ankuriyritysten tuomasta arvonalisästä huolimatta viidentoista viime vuoden kriisit ovat heikentäneet itäisen Suomen alueellista muutoskestävyyttä.

Valtiosihteeriryhmän kesällä 2022 itäsuomalaisilta toimijoilta keräämien kommenttien perusteella on yksiselitteistä, että Venäjän sota Ukrainassa on vaikuttanut perusteellisesti itäiseen Suomeen: rajan ylittävä kaupankäynti ja matkailu samaan tapaan kuin tiede- ja kulttuuriyhteistyö on pääosin tyrehtynyt. Jo COVID19-pandemian aikana tehdyt rajoitukset hyydyttivät rajaliikenteen ja venäläisten matkailun rajamaakunnissa. Sodan seurauksena opiskelijat sen paremmin kuin hyödykkeet eivät ylitä rajaa entiseen tapaan. Rajan ylittävä yhteiselo ja -työ on sekin pääosin päättynyt ja itäsuomalaisten turvallisuudentunne heikentynyt. Kriisillä on ollut läpikäymäni aineiston perusteella merkittävä vaikutus yritysten toimintaedellytyksiin kuten raaka-aineiden saatavuuteen. Tämä näkyy konkreettisesti eritoten metsäteollisuudessa, jolla on itäisessä suomessa merkittävä aluetaloudellinen rooli: Venäjältä aiemmin tuotua puuta ja haketta on korvattu pääosin Suomesta saatavilla resursseilla.

Myös sodan aiheuttamalla henkisen ilmapiirin muutoksella on ollut taloudellinen merkitys. Itäisessä Suomessa toimivien yritysten kasvuoptimismi on sodan seurauksena laimentunut ja luottamus tulevaan heikentynyt. Tämä näkyy esimerkiksi matkailu- ja muiden yritysten aiemmin tekemien investointipäätösten toteutumattomuutena. Itärajan sulkeutuminen on vaikuttanut lisäksi merkittävästi logistiikkaan ja nostanut tarpeen kehittää alueen liikenneinfrastruktuuria. Energian hinnan nousu sekä inflaation kiihtyminen on suoraan vaikuttanut yritysten toiminnan kannattavuuteen sekä kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin ja tätä kautta yksilöiden hyvinvointiin. Talouden näkökulmasta itärajan sulkeutuminen katkaisi näin yksiselitteisesti koronakriisistä toipumisen. Epävarmuutta lisää se, ettemme vielä tiedä Euroopassa riehuvan sodan kestoa, saati tunne sodan kaikkia kerrannaisvaikutuksia Suomeen ja itäiseen Suomeen.

Turvallisuusajattelun paluu: Sodan vaikutukset Suomen aluepolitiikkaan

Itäisen Suomen kehittämisessä geopoliittisen epävarmuuden aikana on kyettävä katsomaan tilannetta myös itärajan sulkeutumisen aiheuttamien välittömien vaikutusten yli. Venäjän sodalla Ukrainassa on nimittäin geopoliittinen merkitys, jonka pitäisi nostaa itäisen Suomen statusta kansallisessa politiikassa ja joka avaa alueelle uusia mahdollisuuksia. Sodan seurauksena on tullut uudelleen huomatuksi, että kansallisvaltio koostuu väestön

ja valtiokoneiston lisäksi myös valtioalueesta, joka liittyy suoraan valtiosuvereniteetin ylläpitämiseen. Valtio on erityinen sosiaalisen organisoitumisen muoto, jota ei ole olemassa ilman alueitaan ja niihin kiinnittyneitä kansalaisia. Turvallisuuspoliittisen paineen oloissa tämä perusasia on ikään kuin keksitty uudelleen: valtio, joka ei pyri tai kykene huolehtimaan valtioalueestaan, kyseenalaistaa samalla valtiosuvereniteettinsa ja on niin sanottu heikko valtio. Tämä geopoliittis-strateginen ulottuvuus on ollut Suomen alueellisen kehittämisselityksen keskeisiä osia itsenäisyyden ensi vuosista lukien (Moisio 2012). Jo 1920-luvun rajaseutupolitiikka pyrki osoittamaan itäraajaseutujen asukkaille, että nimenomaan Suomen valtio oli heidän poliittinen kotinsa ja että valtio oli kykenevä kehittämään rajaseudun asukkaiden elämän edellytyksiä.

Geopolitiikan turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden merkitys aluepolitiikassa on vaihdellut ajan oloon. Turvallisuuspolitiikka oli aluepolitiikan keskeinen ponnin alueellisesti hajautetun hyvinvointivaltion rakennuskaudella 1960-luvun alusta aina 1990-luvulle asti. Ajan geopoliittisessa ajattelussa aluepolitiikan tehtävä oli kiinnittää valtion alueet lujasti osaksi kansallista kokonaisuutta. Tämä ajattelu kumpusi alueluovutuksista, joita Suomi joutui toisen maailmansodan seurauksena tekemään. Läpi valtioalueen ulottuneiden infrastruktuurihankkeiden avulla rakennettiin paitsi kansantaloutta, myös lisättiin valtion näkyvyyttä ja sen symbolista voimaa läpi valtioalueen. Aluepolitiikalla pyrittiin samankaltaistamaan elinympäristöjä julkisin investoinnein alueilla, joilla talouden modernisaatio oli vaikeaa toteuttaa ainoastaan yksityisiin varoihin nojaten. Tämä kehitys ikään kuin huipentui 1980-luvun alussa, jolloin maamme alueelliset kehittyneisyyserot olivat pienimmillään. Valtiovallan leviäminen koko valtioalueelle julkisine investointeineen, infrastruktuureineen, tulonsiirtojärjestelmineen, hyvinvointipalveluineen ja korkeakouluverkkoineen muodostaa yhä Suomen valtion alueellisen suvereniteetin perustan. Sitä symboloi alueellinen puolustusjärjestelmä, joka sekin korostaa koko valtioalueen samanarvoisuutta.

Pyrkimys suomalaisten elinympäristöjen samankaltaistamiseen ja niin kutsuttuun alueelliseen universaalisuuteen (kansalaisten samat oikeudet ja velvollisuudet asuinpaikasta riippumatta) liittyi kotiseutu- ja asuttamispolitiikkaan. Ajatus oli, että kansalaiset ovat valmiita puolustamaan alueita, joilla on heille paitsi kansallinen myös välitön paikallinen tai alueellinen merkitys. Avainidea oli, että Suomen alueet eivät saa olla löyhästi kiinni valtiokehityksessä ja että valtioalueen puolustuksen syvyys on suoraan sidoksissa kansalaisten elinympäristöjen vahvuuteen. Lisäksi logiikka oli, että Suomen kaikkien alueiden resurssien hyödyntäminen johtaa kansantulon kasvuun.

Turvallisuuspolitiikan merkitys aluepolitiikassa heikkeni Suomessa 1990-luvulta aina viime vuosiin asti. Heikentyminen tapahtui aikana, jolloin kiinnittyminen globaalin innovaatiotalouden suurkaupunkikeskeisiin talousverkostoihin ja niissä menestymiseen alkoi näyttäytyä Suomen kansan ja valtion tulevaisuuden kannalta hyvin tärkeänä tekijänä. Juuri innovaatioperustainen geopoliittinen järjestyminen haastoi voimakkaimmin koko valtioalueen

strategista merkitystä korostaneen geopoliittisen ajattelun, johon hyvinvointivaltion rakentaminen Suomessa vuosikymmeniä nojasi. Geopoliittinen ajattelu toisin sanoen muuttui eritoten 2000-luvun ensi vuosina niin, että valtioiden välisen globaalien talouskilvan katsottiin korostuvan valtioiden välisen aluekampailun kustannuksella. Kärjistäen sanottuna innovaatiokeskus nousi varuskunnan rinnalle tai ohitse alueiden keskeisimpänä strategis-symbolisena paikkana. Edes Venäjän 2008 Georgiassa ja myöhemmin vuonna 2014 Ukrainassa suorittamat aluevaltauksiset eivät Suomessa perusteellisesti muuttaneet tätä näkökulmaa. Vasta Venäjän Ukrainaa vastaan vuonna 2022 käynnistämä hyökkäys on Suomessa johtanut puheenvuoroihin, joissa valtion alueperusta nähdään nimenomaan valtiosuvereniteetin ja kansallisen turvallisuuden keskeisenä tekijänä.

Presidentti Sauli Niinistön joitakin vuosia sitten toistamaa sanontaa ”kasakka ottaa sen, mikä on huonosti kiinni” ei suinkaan tarvitse, mutta sen voi, lukea aluepoliittisesta näkökulmasta. Itäisen Suomen tulevaisuuden kannalta on joka tapauksessa merkitystä, jos alueen kehittäminen mielletään keskeisten poliittisten tahojen toimesta jatkossa geopoliittisena kysymyksenä käsitteen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessä merkityksessä.

Tämä korostaisi itäisen Suomen koulutus-, elinkeino-, luonnonvara- ja hyvinvointipoliittista kehittämistä kansallisen turvallisuuden näkökulmasta tärkeänä etulinjastrategiana, joka sitoo yhteen taloudellisen, kansallisen ja sosiaalisen. Nato-jäsenyys ei toteutuessaan uskoakseni merkittävästi vaikuttaisi tähän alueellisen kehittämissä politiikan geopoliittiseen ulottuvuuteen. On myös mahdollista, että Nato-jäsenyys korostaa maanpuolustukselle keskeisten infrastruktuurien kuten esimerkiksi lentokenttien, teiden ja rautateiden merkitystä ja luo valmiuksia sekä selkeitä vastuita näiden ylläpitoon. Näin ennakkoin, että Nato tulee jatkossa olemaan itäisen Suomen yksi aluekehitystoimija. Lisäksi Nato-jäsenyys toisi mukanaan maaliskuun lieventävän turvallisuustekijän, joka tarvitaan uusien ulkomaisten investointien houkutteluun itäisen Suomen alueelle.

Aluekehityksen jäsentäminen kansallisen turvallisuuden kautta osittain kyseenalaistaa Suomessakin kolmen viime vuosikymmenen aikana esiintyneen ja termiä globalisaatio korostaneen ajatustavan, joka korostaa eritoten urbaaneja kasautumishyötyjä ja resurssien sekä toimintojen keskittämistä eräänlaisen taloudellisen tehostamisen nimissä. Aluekehityksen muuttuminen uudelleen turvallisuuskysymykseksi vaatii kuitenkin myös sen ymmärtämistä, että suuren mittaluokan keskittämiseen liittyy turvallisuuspolitiikan näkökulmasta riskejä. Talouden ja turvallisuuden näkökulmien sovittaminen uudessa geopoliittisessa tilanteessa vaatii luonnollisesti uudenlaista valtion alueen hoitoa ja kehittämistä koskevaa ajattelua siksi, että geopoliittisen epävarmuuden aika voi kestää pitkään. Itäisen Suomen osalta uudenlainen ajattelu voi kuitenkin luoda huomattavia uusia mahdollisuuksia.

Globaalin geopoliittikan taso: kohden suuralueiden maailmaa?

Globaali koronaviruksen ja Venäjän sota Ukrainassa ovat johtamassa myös toiseen merkittävään geopoliittiseen kehityskulkuun, joka avaa mahdollisesti yllättäviä mahdollisuuksia itäisen Suomen kehittämiseen. Viitataan tällä eräänlaisten talouspoliittisten suuralueiden muodostumiseen globaalissa mittakaavassa. Lyhyesti sanottuna kyse on siirtymästä, jossa tuotantoketjuja pidetään talousglobalisaation monikymmenvuotinen jakso on tulossa päätökseen. Globalisaation edelliseen, eritoten 1990-luvun alusta 2020-luvulle jatkuneeseen ja globaalien keskinäisriippuvuuksien positiivista luonnetta korostaneeseen vaiheeseen verrattuna kyse on keskinäisriippuvuuksien ja näihin liittyvien geopoliittisten haavoittuvuuksien vähentämisestä ja taloudellisen ja teknologisen riippumattomuuden poliittisesta rakentamisesta.

Yhdysvaltain mikrosirupoliittika (ml. Chips and Science Act, 2022) ja keskustelu Euroopan teknologisesta suvereniteetista ovat suuraluepolitiikan konkreettisia ilmentymiä. Ne nousevat koronaviruksesta ja geopoliittisten jännitteiden kiristymisestä mitä tulee teollisuuspolitiikkaan ja globaaleihin tuotanto- ja arvoketjuihin. Jo COVID19-pandemia paljasti pitkien tuotantoketjujen haavoittuvuuden. Tämä yhdessä Venäjän hyökkäyssodan kanssa on luonut tarpeen rakentaa EU:sta geopoliittinen kokonaisuus, jonka talouskapasiteetti kattaa laajasti tuotantoketjun eri osia ja jonka teollinen kapasiteetti on esimerkiksi data-taloudessa, puolustusteollisuudessa tai vihreän siirtymän teknologiassa aikaisempaa heikommin riippuvainen kilpailevista suuralueista tai niiden johtavista valtioista kuten Kiinasta. Tässä mielessä suuraluepohjainen geopoliittika perustuu sotilaallisen turvallisuuden ja kansainvälisen kaupan arvoketjujen kytkemiseen suoraan toisiinsa.

Meneillään oleva kehitys loisi EU:sta keskipitkällä aikajänteellä suuralueen, joka pyrkisi suhteelliseen taloudelliseen sekä teknologiseen suvereniteettiin. Tällaisen EU:n rakentaminen kumpuaisi tarpeesta saada talous ja tuotantoketjut nykyistä tiukemmin poliittiseen ohjaukseen. Tämä kehityskulku voi johtaa tuotannon uudelleenjärjestelyyn Euroopassa ja uusiin investointipoliittisiin avauksiin jäsenvaltioissa eli myös itäisessä Suomessa. On mahdollista, että tällainen kehitys avaa uusia taloudellisia mahdollisuuksia itäiselle Suomelle. Jos EU:sta todella alkaa muodostua teollista ja teknologista suvereniteettia tavoitteleva geopoliittinen toimija, on täysin mahdollista, että itäisen Suomen laajojen raaka-ainevarojen hyödyntämiseen ja niihin sidoksissa olevaan tuotannolliseen kapasiteettiin kohdistuu lisääntyvää kiinnostusta sekä poliittista painetta ja että itäinen Suomi voi myös teollisen tuotannon alueena kokea odottamattoman nousun.

Geopoliittisten suuralueiden muodostuminen voisi katkaista itäisen Suomen osalta sangen haasteellisen globalisaatiovaiheen, jota Kemijärvellä vuonna 2004 lakkautettu Salcompin teollinen tuotanto sekä Perloksen vuonna 2007 toteuttama tuotannon alajo Joensuussa ja Kontiolahdella ilmentävät. Ei ole nähdäkseeni täysin tuulesta temmattua esittää, että EU:n muodostuminen suuralueeksi yhdessä vihreän siirtymän kanssa

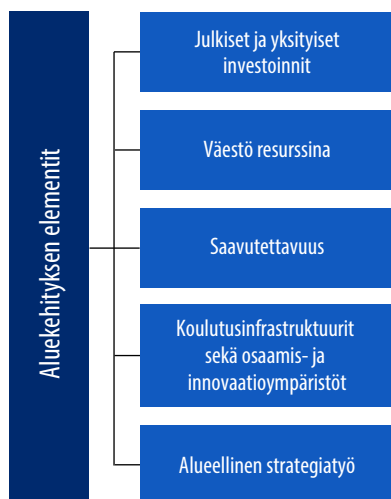
tarjoaa oikein hyödynnettynä itäiselle Suomelle suuren mahdollisuuden monipuolistaa talouden perustaa ja vahvistaa elinympäristöjä. Tämä tarkoittaa kuitenkin sitä, että itäinen Suomi pitäisi kyetä aikaisempaa selkeämmin sijoittamaan EU-alueen talouskartalle. Tämä taas vaatii myös aluehallinnon kapasiteettien vahvistamista ja eräänlaista itäisen Suomen alueiden uudelleen löytämistä.

Itäisen Suomen aluekehityksen perustekijät

Meneillään oleva geopoliittinen konteksti ei muuta ratkaisevalla tavalla sitä, mihin suotuisa aluekehitys nojaa itäisessä Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Aluekehityksessä on jatkossakin kyse ruotsalaisen Gunnar Myrdalin 1960-luvulla mainitsemasta ”kumulatiivisesta kausatiosta”: positiivinen kehitys ruokkii positiivista kehitystä ja negatiivinen vastaavasti negatiivista kierrettä. Suotuisan aluekehityksen käänköpuoli on toisin sanoen niin sanottu alikehityksen kierre, johon alueet tai yksittäiset kunnat voivat ajautua. Alikehityksen kierteessä alueiden tai yksittäisten kuntien työllisyys heikkenee tuotannon sijoitussa uudelleen, muuttotappio kiihtyy, verotuotot vähenevät, palvelut ohentuvat, veto-voima heikkenee, kiinteän omaisuuden kuten asuntojen ja muiden kiinteistöjen vaihto- ja vakuusarvot laskevat, rahoittajien ja investoijien rohkeus hiipuu ja infrastruktuuri rapautuu (ks. Sotarauta et al. 2021). Suurten kaupunkien kohtaamat negatiiviset kierteet voivat johtaa laajojenkin alueiden vaikeuksiin. Itäisen Suomen osalta suuri huolenaihe on, että alikehityksen kierteet syvenevät ja koskettavat yhä useampia kuntia.

Alikehityksen kierteet johtavat polarisoivaan aluekehitykseen: kasvu toisaalla, supistuminen toisaalla. Tällöin supistuvien alueen tai kunnan (shrinking regions and cities) asukkaiden usko tulevaisuuteen on koetuksella. Tämä taas voi purkautua joko muuttoliikkeenä, passiivisuuteena tai alueellisena vastarintana. Kuitenkin myös eräänlainen aktiivinen sopeutuminen supistumiseen on mahdollista. Suomen paikkakuntia tarkasteltaessa näyttää joka tapauksessa siltä, että nimenomaan investointivaje ja tätä kautta heikko työpaikkakehitys tai työpaikkojen suoranainen massamuotoinen häviäminen johtaa alikehityksen kierteeseen, jota on hyvin vaikea taltuttaa ilman mittavia investointeja. Nykyisin itäisen Suomen kasvun esteenä on myös työvoiman saatavuus, mikä seikka estää joidenkin yritysten kasvun ja uusien työpaikkojen synnyn ja tätä kautta aluetalouden vahvistumisen.

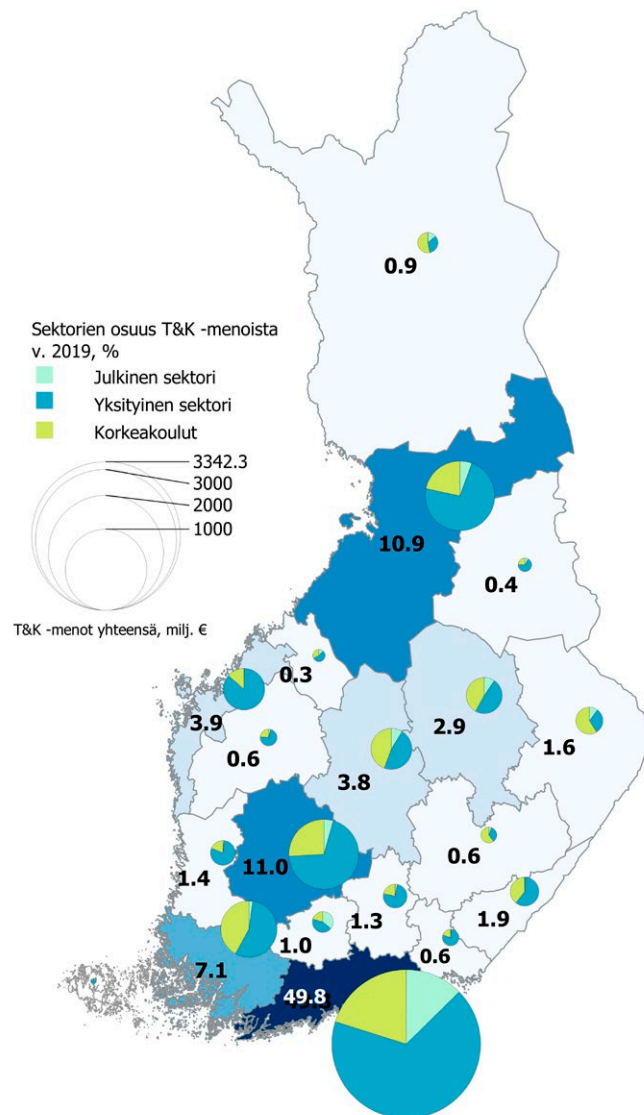
Alikehityksen kierteiden kautta voidaan hahmottaa niitä tekijöitä, joiden varassa alueet ja kunnat joko menestyvät tai kuihtuvat. Käynnissä oleva alueellinen polarisaatiokehitys on paitsi valtakunnallinen myös alueiden sisäinen ilmiö. Erittelen alla lyhyesti eräitä tekijöitä, joiden varaan suotuisa aluekehitys itäisessä Suomessa tulevaisuudessa rakentuu (kuvio 1).

Kuvio 1. Aluekehityksen elementit

Julkiset ja yksityiset investoinnit

Itäisen Suomen tulevaisuuden kannalta kyky hankkia julkisia ja yksityisiä investointeja on aivan ratkaiseva yksittäinen aluekehitystekijä. Julkiset ja yksityiset investoinnit kulkevat käsi kädessä ja ruokkivat toisiaan. Tässä yhteydessä julkiset investoinnit jakaantuvat kahteen osaan. Säilyttävät investoinnit viittaavat kuntien valtionosuuksien kautta kuntiin kanavoituaan rahaan. Kehittävät investoinnit, joiden avulla pyritään alueiden ja kuntien uudistamiseen, ovat menestyksen kannalta keskeisiä. Ne ovat aivan samaan tapaan tärkeitä kuin itäisen Suomessa toimivien ankkuriyritysten tai pienempien yritysten tekemät investoinnit. Lisäksi investointien yhteydessä voidaan puhua rahoitusinnovaatioista, mikä viittaa alueiden ja kuntien kykyyn kerätä rahoitusta ja investointeja yksityiseltä sektorilta – myös kansainvälisiltä markkinoilta. Julkisilla ja yksityisillä investoinneilla on yksinkertaisesti suora vaikutus itäisen Suomen työpaikka- ja väestökehitykseen, kiinteistöjen vaihtoarvoihin ja elinympäristön kehitykseen. Itäistä Suomea vaivaava investointivaje on vakava rakenteellinen ongelma, jota toivon mukaan saadaan korjattua vihreän siirtymän investoinneilla. Tämä investointivaje on kaikkein selkeimmin nähtävissä tarkasteltaessa tutkimus- ja kehityspanosten jakautumista Suomessa (kuva 2). Absoluuttisten lukujen tarkastelulla on merkitystä siksi, että t&k -investointien yhteydessä kasaantumisella on erityistä merkitystä. Toisaalta kun huomio kiinnitetään investointien määrään per asukas (vuonna 2021), huomataan, että itäisen Suomen maakunnat ovat hyvin erilaistuneita. Perää pitävät Kymenlaakso (218 euroa/asukas) ja Etelä-Savo (317 euroa/as.). Samaan aikaan Pohjois-Pohjanmaalla (20176 euroa/as.) ylletään lähes Uudenmaan (2173 euroa/as.) investointien tasolle (tiedot: Tilastokeskus 2021).

Kuvio 2. Maakunnan osuus Suomen T&K -menoista ja sektori-kohtainen jakautuminen vuonna 2019. (tiedot: Tilastokeskus 2021). Kartta julkaistu Heli Kurikan luvalla.

Mahdollinen suuraluepohjainen maailmantalous tarkoittaa sitä, että arvo- ja tuotantoketjujen maantiede muuttuu ja tuotanto sijoittuu uudelleen. Mikään ei lähtökohtaisesti estä sitä, etteikö itäisellä Suomella voisi olla metsäteollisuuden lisäksi merkittävä rooli esimerkiksi akkumateriaalien ja akkujen tuotannossa, akkumateriaalien kierrätyksessä ja vetytaloudessa. Tämän tuotannon ei tarvitse sijaita ainoastaan Länsi-Suomessa. Näissä hankkeissa toimivat yritykset voivat houkuttaa ympärilleen tukipalveluita, alihankkijoita, jatkojalostajia, muita teollisia kumppaneita ja niin edelleen. Tässä yhteydessä on

huomattava myös sijaintipaikkaansa etsivän globaalien kestävyysrahoituksen tai kestävä rahoituksen (sustainable finance) tarjoamat mahdollisuudet. Kyseinen rahoitus voi liittyä yhtä hyvin teolliseen tuotantoon kuin matkailuelinkeinojen kehittämiseen itäisessä Suomessa. Uusilla investoinneilla voitaisiin vauhdittaa yritysten pyrkimyksiä vähentää omia päästöjään ja edistää vähäpäästöistä ja fossiilisten raaka-aineiden käytöstä irtaantunutta tuotantoa. Tämän eräänlaisen puhtaan teollisuuden nousu on tapahtumassa esimerkiksi Pohjois-Ruotsissa. Ruotsin pohjoisen kasvuvyöhykkeen suomalaisen version luominen voisi olla itäisen Suomenkin kannalta täysin realistinen kehityslinja. Kyseinen kehitys vaatii paljon ”puhdasta” energiaa ja investointeja. Esimerkiksi Suomessa meneillään olevat vetyinvestointihankkeet näyttävät pääosin sijoittuvan Etelä- ja Länsi-Suomeen. Ilmiössä voi olla osittain kyse tuulivoiman rakentamiseen liittyvistä turvallisuuspoliittisista rajoitteista itäisessä Suomessa (tuulivoimainvestoinnit olivat vuonna 2022 Suomessa lähes 3 miljardia euroa, ks. Suomen tuulivoimayhdistys 2023).

Väestö resurssina

Tässä yhteydessä on turha kerrata itäisen Suomen tai sen eri osien väestökehityksen haasteita tai mainita, että monipaikkainen asuminen voi jatkossa tukea itäisen Suomen aluekehitystä. Mikään visiotyö ei kuitenkaan voi kiertää itäisen Suomen aluekehityksen kannalta tärkeää väestökysymystä, jos väestö ymmärretään nimenomaan aluekehityksen tärkeänä resurssina ja keskeistekijänä. Itäsuomalaisten kommenttien perusteella näyttää selvältä, ettei itäisessä Suomessa ole tällä hetkellä tarpeeksi työvoimaa yritysten kasvun tarpeisiin. Yritykset eivät voi ilman osaavan työvoiman tarjontaa kasvaa, mikä seikka estää uusien työpaikkojen synnyn. Näin työvoiman tarjonnan puute johtaa eräänlaiseen kehään. Ilman näkymää osaavan työvoiman varmasta saatavuudesta yritykset eivät siirrä tuotantoa itäiseen Suomeen. Maatalouden osalta on vaikeaa löytää jatkajia maatalousyrittäjille, jotka eläköityvät lähivuosien aikana. Työvoimapula koskee hoivapalveluista teollisuuteen lähes kaikkia sektoreita, jotka ovat järjestelmän ylläpitämisen kannalta keskeisiä. Ilman ammattitaitoisen työvoiman tarjonnan lisäämistä itäisen Suomen alueiden ja kuntien on vaikea pitää yllä nykyisiä palveluita ja muita rakenteita, mikä seikka edelleen vaikeuttaisi uuden väestön houkuttelua. Kyse on toisin sanoen jälleen kehämäisestä kehityksestä.

Kun asiaa tarkastellaan väestöresurssin näkökulmasta, kansainvälistyminen on itäisen Suomen tulevaisuuden kannalta välttämätöntä. Tämä merkitsee erityisesti työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton tuntuvaa lisäämistä. Yksi mahdollisuus on kytkeä maahanmuutto aikaisempaa selvemmin koulutusjärjestelmään yliopistoista toisella asteelle. Rakenteellisen ammattitaitoisen työvoimapulan ratkaiseminen korkeakoulutuksen ja maahanmuuttouudistusten avulla on tärkeää myös tuottavuuden kasvun vahvistamiseksi.

Koulutusjärjestelmän avulla on mahdollista tuottaa itäiseen Suomeen eri alojen ammattilaisia, jotka mahdollistavat yritysten ja julkisen palvelusektorin toiminnan myös

tulevaisuudessa. Tämän seikan eri puolien selvittäminen vaatisi tietenkin kokonaan erillisen hankkeen. Mutta jo lähtökohtaisesti näyttää esimerkiksi siltä, että opiskeluaikana saatu harjoittelupaikka tai mahdollisuus tehdä lopputyö paikalliseen yritykseen lisää ulkomaiden korkeakoulutettujen mahdollisuuksia laadukkaaseen työllistymiseen. Työllistymisen tukipalveluiden merkitys säilyy luonnollisesti suurena myös koulutusperustaisen maahanmuuton yhteydessä. Opiskeluajan harjoittelu- ja työpaikat juurruttavat myös suomalaisia opiskelijoita jäämään itäiseen Suomeen.

Itäisen Suomen kyky houkuttaa väestöä liittyy myös laadukkaaseen elinympäristöön ja palveluiden saatavuuteen. Tässä yhteydessä esimerkiksi itäisen Suomen rikas luonnonympäristö yhdistettynä toimiviin palveluihin ja infrastruktuureihin on tukeva perusta, johon itäisen Suomen väestöpolitiikka voi jatkossa nojata. Myös kulttuuri ja laadukkaat kulttuuripalvelut ovat tärkeitä elinympäristön laatutekijöitä, joilla on väestöpoliittinen merkitys.

Saavutettavuus

Saavutettavuus liittyy paikkojen fyysiseen sijaintiin ja liikenne- ja tietoliikenneinfrastruktuurien mahdollistamaan suhteelliseen sijaintiin eli matka-aikoihin, kulkutapojen monipuolisuuteen ja paikkaan digitaalisissa verkostoissa. Tällaisenaan saavutettavuus kiinnittyy saumattomasti julkisiin investointeihin. Hyvä saavutettavuus on selkeästi positiivisen aluekehityksen yksi tekijä. Itäisen Suomen kehitystä pohtineen valtiosihteeriryhmän itäsuomalaisilta toimijoilta saamissa kommentteissa painotettiin voimakkaasti sodan vaikutusta nimenomaan itäisen Suomen saavutettavuuteen eli liikenteeseen ja logistiikkaan. Esimerkiksi maininnat itä-länsi-suuntaisten raideyhteyksien kehittämisestä liittyvät suoraan paitsi Länsi-Suomen satamien strategisen merkityksen nousuun uudessa geopoliittisessa tilanteessa myös itäisen Suomen näkökulmasta, myös aitoon huoleen perusinfrastruktuurien rapautumisesta. Saavutettavuuden näkökulmasta myös itäisen Suomen lentokentät kuuluvat perusinfrastruktuureihin. Itäisen Suomen liikenteen ja logistiikan perusinfrastruktuureilla on myös vahva turvallisuuspoliittinen ulottuvuus, mitä seikkaa Suomen Nato-jäsenyys voi edelleen korostaa.

Koulutusinfrastruktuurit sekä osaamis- ja innovaatioympäristöt

Koulutukseen liittyvillä julkisilla investoinneilla on ollut Suomen historiassa keskeinen merkitys aluekehitykseen. Koulutuspoliittisilla ratkaisuilla on luotu kehityspolkuja ja joidenkin kaupunkien ja kaupunkiseutujen kilpailuetuja. Itäisessä Suomessakin suurimmat varsinaiset yliopistopaikkakunnat ja niitä ympäröivät seudut ovat olleet aluekehityksen voittajia. Yliopistokeskuksen ja ammattikorkeakoulun yhdistelmä on toisaalla osaltaan estänyt yksittäisen kunnan tai seudun supistumiskierteiden synnyn. Vaikeimpaan asemaan

ovat ajautuneet paikkakunnat ja alueet, joissa koulutustarjonta on supistunut. Tämä kehityskulku ei ole ollut yllättävä aikana, jolloin eritoten korkeakoulutusta korostava niin sanottu *human capital* -perspektiivi on noussut Suomessakin talouspolitiikan ytimeen.

Taloustieteilijä Thomas Piketty (2016) on todennut, että osaamisen levittäminen ja koulutustason nousu ovat tärkein yksittäinen tuottavuutta parantava ja eriarvoisuutta vähentävä prosessi sekä valtioiden sisällä että valtioiden välillä. Koulutusinfrastruktuurien vahvistaminen on itäisen Suomen tulevaisuuden kannalta aivan keskeistä. Tämä koskee yliopistoja, ammattikorkeakouluja ja toisen asteen oppilaitoksia. Itäisessä Suomessa on laaja ja monipuolinen koulutusjärjestelmä, joka Suomen pienenevien ikäluokkien aikana kykenee ottamaan sisäänsä uusia opiskelijoita myös Suomen rajojen ulkopuolelta. Eri alojen opiskelupaikkojen määrä on tärkeä seikka työvoiman tarpeen näkökulmasta. Samalla täydennyskoulutus muodostuu itäisessä Suomessa aikaisempaa tärkeämmäksi. Myös koulutettujen ulkomaisten työntekijöiden lisäkoulutuspolkuja voidaan vahvistaa siten, että linkki alueen työvoimatarpeeseen tunnistetaan. Lisäkoulutuspolut ovat tietenkin vain yksi tulevaisuudessa tarvittavan itäisen Suomen kansainvälistymisen osatekijä.

Innovaatiovetoisen jälkiteollisen kerroksen muodostuminen on ollut yksi selittävä tekijä, kun katsotaan Suomen aluekehityksen voittajia kolmen viime vuosikymmenen aikana. Tämä seikka tunnistetaan oikeastaan kaikkien itäisen Suomen maakuntien ohjelmassa. Itäisen Suomen haasteena ovat alhaiset julkiset ja yksityiset T&K-investoinnit. Toisaalta alueella on vahvoja yliopistoja ja korkeakouluja, jotka ovat vauhdittaneet innovaatiovetoisen talouden kasvua paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti. Osa itäisen Suomen menestyvistä yrityksistä on pysynyt alueella juuri toimivan yliopistoyhteistyön vuoksi. Itäisen Suomen haasteena on muun Suomen tapaan edelleen vahvistaa innovaatioympäristöjä, toimijoiden yhteistyötä sekä verkottomista myös kansainvälisesti. Innovaatioympäristöjen vahvistaminen eli tutkimus- ja kehitysmenojen lisääminen itäisessä Suomessa auttaisi parhaimmillaan lisäämään tuottavuuden kasvua ja tukemaan tuotannon mahdollista uudelleensijoittumista suuraluepohjaisen maailmantalouden aikana. Tuottavuuden näkökulmasta soveltavan tutkimuksen rahoitus ja sen tavoitteellisuus – kuten esimerkiksi kytkeytyminen työllisyyteen – ovat itäisessä Suomessa keskeisiä seikkoja.

Alueellinen strategiatyö ja kehityshankkeet

Menestyviä kuntia ja alueita leimaa vahva paikallinen ja alueellinen strategiatyö sekä siihen liittyvä jatkuva uusien kehityshankkeiden ideointi ja toteutus. Itäisen Suomen kannalta erilaisten ylimaakunnallisten hankkeiden suunnittelu on samaan tapaan tärkeää. Myös brändityö eli alueiden ja kuntien vetovoiman kehittäminen kuuluu strategiatyöhön. Strategiatyö toisin sanoen viittaa johtajuuteen, joka leimaa toimivaa aluekehittämistä ja uusien kehityspolkujen rakentamista. Aluekehittämisen strategisen ulottuvuuden näkökulmasta kuntien ja alueiden suotuisa valtiosidos on yksi tärkeä osatekijä. Suomessa

valtiosidoksen näkökulmasta ääripäinä voidaan pitää kaupunkiseutuja, joiden kanssa valtiolta laatii kasvu- eli investointisopimuksia, ja kuntia, joiden suhde valtioon rakentuu löyhien ja sisällöllisesti epäselvien kumppanuuksien varaan (esim. Soininvaara 2022). Tässäkin merkityksessä itäinen Suomi on sangen erilaistunut.

Jos suuraluepohjaisen maailmantalouden kehitys etenee, yhtenä itäisen Suomen haasteena tulee olemaan sijoittaa alue strategisesti osaksi tuotannon ja talouden uutta Eurooppaa. Tämä vaatii aluehallinnolta osaamista ja resursseja. On varmistettava, että aluehallinnon kapasiteetti on riittävä uudessa geopoliittisessa tilanteessa. Haasteena on kuitenkin se, että Suomen aluehallinto on tällä hetkellä valinkauhassa. Hyvinvointialueiden perustaminen johtaa kuntien olemuksen muutokseen hallintotasona, eli kuntien näkemiseen enenevässä määrin eräänlaisina taloudellisina elinvoima-alustoina. Lisäksi valtiovetoisten hyvinvointialueiden perustaminen voi johtaa keskusteluun maakuntaliittojen tehtävien jakamisesta hyvinvointialueiden keskuskaupungeille ja hyvinvointialueille. Tämä muuttaisi nykyään alhaalta ylöspäin nousevan aluehallinnon luonnetta. Alue- ja paikallishallinnon toimijoiden välisten suhteiden sekä toimijoiden hallinnollisten rajojen uudelleen tarkinta tullee omalta osaltaan leimaamaan itäisen Suomen tulevaisuuden rakentamista. Tässä prosessissa itäisen Suomen edustajien tulisi tietenkin olla aktiivisia. On samalla ensiarvoisen tärkeää, että mahdollinen aluehallinnollisen epävarmuuden aika ei tekisi tyhjäksi itäisen Suomen tulevaisuuden alueellista visiointia tai uudenlaisten alueellisten yhteistyömuotojen kehittämistä, eli että se ei johtaisi esimerkiksi aluekeskusten kilpailuun. Tässäkin mielessä uusien yhteistyöfoorumien pohdinta on välttämätön osa itäisen Suomen uuden kehittämisen aikaa.

Kansainvälisestä tutkimuksesta tiedetään, että alue- ja paikallishallinnon laatu on positiivisen aluekehityksen yksi mahdollistaja (Rodríguez-Pose & Muštra 2022). Itäisen Suomen kehittämisen kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että alueet kykenevät ajamaan tehokkaasti etujaan kansallisessa politiikassa ja EU-kontekstissa ja ettei kansallinen lainsäätö aseta esimerkiksi EU-rahoituksen käytölle suuria rajoitteita. Jos alueiden nykyinen institutionaalinen kapasiteetti ei riitä täysin hyödyntämään esimerkiksi EU:n tarjoamia politiikkaohjelmia ja rahoitusvälineitä, tarvitaan kapasiteettien vahvistamista. Uusi geopoliittinen tilanne vaatii Suomessa ja itäisessä Suomessa aluehallinnon aluekehityskompetenssin vahvistamista. Tällöin tulee miettiä myös sitä, millainen rooli esimerkiksi elinkeinoelämällä ja yliopistoilla tulisi aluekehittämisen ja aluekehittämisjärjestelmän yhteydessä olla.

Samalla on selvää, että itäisen Suomen sijoittamisessa uudella tavalla osaksi Suomea ja Eurooppaa tarvitaan myös valtion keskushallinnon alueosaamista ja tuon osaamisen jatkuvaa kehittämistä aikana, jolloin valtion keskushallinnolla ei enää ole tukenaan merkittävää alueosaamista edustaneita läänejä. Tätä valtion keskushallinnon alueosaamista tarvitaan myös oikeudenmukaisen vihreän siirtymän toteuttamiseen itäisessä Suomessa.

Lopuksi

Nykyisellä geopoliittisen epävarmuuden ajalla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia itäisen Suomen aluekehitykseen. Kriisi on paitsi heikentänyt itäisen Suomen aluekehityskuvaa, myös luonut merkittäviä tulevaisuusmahdollisuuksia. Supistumisen kierre ei ole välttämätön, vaan myös kasvun aikaansaamiseen on avautunut mahdollisuuksia. Olen esittänyt edellä seuraavia asioita:

1. Alueellinen kehittämiss politiikka on turvallisuuspolitiikkaa. Heikoista alueista muodostuu heikko valtio.
2. Turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta aluekehitys ei voi nojata ainoastaan tilalliseen keskittämiseen, sillä valtion alueellisen suvereniteetin ylläpitäminen vaatii myös hajauttamista.
3. Alueiden hallinnollisella hahmolla ja aluehallinnon suorituskyvyllä on merkittävä vaikutus aluekehitykseen. Itäinen Suomi tulee geopolitiikan uutena aikana siirtää Suomen ja Euroopan kartalle uudella tavalla.
4. Aluekehitys rakentuu ajanmukaisten, ylläpidettyjen ja toimivien perusinfrastruktuurien varaan. Samoja infrastruktuureita uudistamalla toteutetaan esimerkiksi niin sanottu vihreä siirtymä.
5. Itäisen Suomen kehityspotentiaali perustuu jo keskipitkällä aikajänteellä uudenlaisten taloudellisten suuralueiden ja lyhyempien toimitusketjujen varaan rakentuvalle maailmantaloudelle, jossa 1990-lukulainen globalisaatioajattelu on osin vanhentunutta.
6. Aluekehittäminen liittyy ennen muuta investointeihin eli yksityiseen ja julkisen rahan liikkeeseen, alueiden ja kuntien laadukkaaseen strategia-työhön, alueelliseen yhteistyöhön, saavutettavuuden ylläpitoon ja kehittämiseen, osaamisen uudistamiseen ja vahvistamiseen sekä valtion ja alueiden sekä yksittäisten kuntien välisen suhteen laadulliseen kehittämiseen.
7. Valtion keskushallinnolla on tärkeä rooli itäisen Suomen aluekehittämisessä. Kyse on Suomi-nimisen kansallisvaltion tulevaisuudesta.

Kirjoitukseni otsikossa mainitulla termillä ”tulevaisuuden tekijät” on kaksoismerkitys. Otsikko korostaa itäisen Suomen aluekehityksen rakenteellisia tekijöitä, mutta alleviivaa myös erilaisten institutionaalisten aluekehittäjien, yksilöiden ja yrittäjien merkitystä itäisen Suomen tulevaisuuden luojina. Olemassa olevien kehityspolkujen vahvistaminen sekä uusien menestyspolkujen luominen vaatii itäisen Suomen toimijoilta sekä valtion keskushallinnon edustajilta ideointikykyä, oikea-aikaisuutta ja yhteistyötä. Ideointitarve koskee myös hallinnon rakenteita, rajoja ja laatua. Samalla tulee pohtia meneillään olevan globaalin kehityksen tarjoamia mahdollisuuksia ja toimia ennakoivasti. Toisaalta virtuoosimainakaan ideointi ei riitä, jos itäisen Suomen aluekehityksen perustekijät kehittyvät haitalliseen suuntaan.

Edellä mainittu korostaa sitä, että aluekehittämiseen liittyvällä paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella ideoinnilla ja politiikalla on yhä merkitystä. Kyse on aina sen pohtimisesta, millaisessa Suomessa haluamme elää ja millainen rooli itäisellä Suomella on osa kansallista kokonaisuutta. Tätä pohtimista tulisi tehdä jatkuvasti siitä huolimatta, että eritoten kriisien aikana erilaiset paikalliset ja alueelliset eliitit ovat kiinni kriisistä selviämisen jokapäiväisissä haasteissa ja hallinnon teknisissä kysymyksissä. Tällöin käy helposti niin, ettei alueelliseen visiotyöhön juuri riitä energiaa tai se ei tunnu ylipäätään relevantilta. Kuitenkin juuri kriisit ovat poliittisten yhteisöjen avainhetki. Kriisiaikoina syntyy parhaimmillaan uusia ajatuksia ja visioita. Tutkimuksesta tiedetään, että menestyksekkäät ihmis-yhteisöt ovat pragmaattisia siinä mielessä, että geopoliittisten ja taloudellisten murroksien aikoina eteen heitetyt haasteet ja kysymykset aktivoivat hakemaan vastauksia ja haastamaan vallitsevia totuuksia. Itäisen Suomen visiotyössä ja sen pohjalta tehtävissä strategioissa ja konkreettisissa toimenpiteissä on väistämättä kyse myös alueen henkisen ilmapiiirin vahvistamisesta.

Itäisen Suomen vision toteutuminen liittyy keskeisten toimijoiden kykyyn tehdä yhteistyötä. Itäisen Suomen toimijakenttä ja toimijoiden kyky yhteistyöhön on suuralueiden maailmassa vielä aikaisempaakin tärkeämpää. Jotta visio voisi toteutua, tulisi itäsuomalaisten, valtion keskushallinnon ja myös Euroopan unionin sitoutua siihen. Itäisen Suomen visio ei saisi olla pelkkä ”paperialue”.

Lähteet

- Moisio, S. (2012). Valtio, alue, politiikka. Vastapaino, Tampere.
- Piketty, T. (2016). Pääoma 2000-luvulla (Le Capital au XXle siècle). Into, Helsinki.
- Rodríguez-Pose, A., & Muštra, V. (2022). The economic returns of decentralisation: Government quality and the role of space. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 54(8), 1604–1622.
- Soininvaara, I. (2022). The political geographies of strategic partnerships: City deals and non-deals. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 40(5), 1165–1181.
- Sotarauta, M., Makkonen, T., Moisio, S. & Kurikka, H. (2021). Suomen aluekehityksen skenaariot 2040. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu: Alueelliset kehitysnäkymät 60/2021.
- Suomen tuulivoimayhdistys (2023). Tuulivoima Suomessa 31.12.2022. https://tuulivoimayhdistys.fi/media/tuulivoima_vuositilastot_2022_10.1.2023_2.pdf

Liite 3. Toimeenpanosuunnitelma

Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavia toimenpiteitä selvittänyt valtiosihteeriöryhmä (tammikuu 2023)

toimenpide	toteutus ja aikataulu	vastuutaho	rahoitus ja budjettimomentti
Aluekehittämisen tukeminen			
<p>1. Työ- ja elinkeinoministeriö kutsuu syksyn 2022 aikana keskeisiä itäisen Suomen veturityrityksiä yhteiseen keskusteluun alueen elinvoiman vahvistamiseksi ja strategisten, yhteisten tavoitteiden rakentamiseksi.</p> <p>Alueiden strategiatyön ja kehittämissiötyön tukemiseen valtioneuvoston ja alueiden yhteistyössä kohdennetaan kansallisia aluekehitysrahoja enintään 1 M€.</p>	<p>Itäisen Suomen elinvoimaa koskeva visiötyö on käynnissä. Lisätiedot: https://tem.fi/itaisen-suomen-kehittamisvisio. Kehittämissiö julkaistaan 13.2.2023</p> <p>Aluekehittämisen suuntaviivat 2040 -työ on julkaistu. Työssä on tunnistettu sodan vaikutukset koko Suomessa: https://tem.fi/-/aluekehittamisen-suuntaviivat-koottu-yhteen</p> <p>Aluekehittämisen keskustelut käydään aiemmin sovitun mukaisesti helmikuussa 2023.</p>	TEM	enintään 1 M€
<p>2. Alueiden olemassa olevien verkostojen toimintaedellytyksiä vahvistetaan kansallisten aluekehitysrahojen 0,5 M€:n kohdentamisella.</p>	<p>VN-päätös 15.12.2022.</p> <p>Rahoituksella tuetaan itäisen Suomen kuntien ja alueiden yhteistyötä varautumisen ja huoltovarmuuden parantamisessa sekä vetovoimaisuuden ja elinvoiman vahvistamisessa. Hankkeiden valinnassa etusijan saavat usean toimijan yhteishankkeet ja ylimatekunnalliset hankkeet.</p> <p>Rahoitushaun järjestää Kainuun liitto, mutta se on tarkoitettu kaikille itäisen Suomen alueille. Rahoitushaku on avoinna 13.12.2022–28.2.2023. Rahoituspäätökset maaliskuussa 2023.</p>	TEM	500 000 €
<p>3. Alueellisia ja ylimatekunnallisia yhteistyöhankkeita edistetään. Tuetaan älykkään erikoistumisen mukaisia osaamiskärkiä, ekosysteemyötä, digitalisaatiota sekä vihreää siirtymää. Myös matkailun ympärille pyritään luomaan pysyviä rakenteita muun muassa opiskelupaikkojen, yritysten kanssa tehtävän yhteistyön sekä ulkomaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden houkuttelemisen keinoin. Yhteistyöhankkeiden edistämiseen varataan EU-aluekehitysrahoja 12 M€.</p>	<p>Varojen kohdentaminen Itäisen Suomen valtiosihteeriöryhmän raportissa mainittuihin kehittämiskohteisiin: n.1,9 miljoonaa euroa 2014–2020 kauden REACT-EU -rahoitusta jaettiin joulukuussa 2022.</p> <p>Muilta osin varojen jaon valmistelu on käynnissä. Tavoitteena on tehdä kohdennukset alkuvuonna 2023.</p>	TEM	12 M€

toimenpide	toteutus ja aikataulu	vastuutaho	rahoitus ja budjettimomentti
4. Lisätään kansallista yrityksen kehittämisavustuksen myöntämisvaltuutta Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson alueella toimiville pk-yrityksille (3 M€). Rahoituksella pyritään pk-yritysten uudistumiseen sekä kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksien tukemiseen. Etelä-Karjalalla ja Kymenlaaksolla on tällä hetkellä muita Itäisen Suomen alueita selvästi vähäisemmät yritysten kehittämiseen osoitetut määrärahat.	Varojen jaon valmistelu on käynnissä.	TEM	3 M€
5. Laajennetaan alueellisen kuljetustuen tukialuetta siten, että tukialueeseen lisätään seuraavat kunnat: Imatra, Ruokolahti, Rautjärvi ja Parikkala. Tukialueen laajennus tapahtuu samassa yhteydessä, kun annetaan uusi valtioneuvoston asetus alueellisesta kuljetus-tuesta vuosina 2023–2025. Arvioitu asetuksen antamisaika on joulukuu 2022. (0,3 M€).	Alueellista kuljetustukea vuosina 2023–2025 koskeva valtioneuvoston asetus tuli voimaan 1.1.2023. Asetuksen mukaisesti tukialue laajenee Imatran, Ruokolahden, Rautjärven ja Parikkalan kunnan alueille.	TEM	300 000 €
6. Käynnistetään aluetalousvaikutusten seuranta ja vaikutukset -tutkimus VN/TEAS-hankkeena tukemaan kilpailukykyistä Suomea koko maan näkökulmasta.	Hanke ei vielä käynnistynyt	TEM	
7. Selvitetään alueellista väliaikaista logistiikka-/kuljetustukea vastaamaan raaka-aineiden akuuttiin kuljetustarpeeseen. Nykyistä kuljetustukea voidaan myöntää vain yritysten jalostamien tuotteiden kuljetukseen. Uusi, raaka-ainekuljetuksiin tarkoitettu tuki edellyttäisi todennäköisesti EU-notifikaatiota.	Muistion laatiminen vaikuttavuusnäkökulmasta on valmis. Jatkotoimet valmistelussa.	TEM	
8. Selvitetään ARA-tukien kohdentuminen itäisen Suomen osalta.	YM ja ARA selvittävät yhteistyössä syksyn 2022 aikana erilaisten ARAn myöntämien tukien kohdentumisen itäiseen Suomeen. Samalla selvitetään eri tukimuotojen hakemustilannetta itäisen Suomen osalta. Selvitys on laadittu: ARA tukien ja avustusten alueellinen jakautuminen vv 2019–2022 a) korkotukilainoitus 391 Me b) investointiavustus erityisryhmille 50 Me c) korjaus- ja energia-avustukset 27 Me. Itä-Suomen osuus ARAn korkotukilainoista yht 6 %, erityisryhmien investointiavustuksista 17 %, korjaus- ja energia-avustuksista 10 %. Raportti liitteenä.	YM	

toimenpide	toteutus ja aikataulu	vastuutaho	rahoitus ja budjettimomentti
<p>9. Edellä mainittujen esitysten lisäksi työryhmä pitää erittäin tärkeänä, että EU:n ulkorajayhteistyöohjelmiin 2021–2027 varattujen rahojen kohdistamiseen itäisen Suomen tukemiseksi ja kehittämiseksi etsitään pikainen ratkaisu EU:n komission kanssa. Tällä rahoituksella voitaisiin merkittäväällä tavalla vahvistaa ekosysteemyön ja älykkään erikoistumisen tukemista. Käytettävissä olevan EU-rahoituksen (EAKR) ja vastaavan kansallisen valtion rahoituksen määrä on yhteensä noin 96 M€.</p>	<p>Interreg-ulkorajayhteistyöohjelmista vapautuva EAKR-rahoitus (48 M€) siirretään kokonaisuudessaan Interreg Aurora ja Interreg Central Baltic -sisäraja-yhteistyöohjelmiin. Osa rahoituksesta (8,2 M€) siirrettiin näille ohjelmille jo vuonna 2022. Siirto pohjautuu EU-säädösperustaan (Interreg-asetus). Interreg Aurora ja Interreg Central Baltic -sisäraja-yhteistyöohjelmiin pyritään löytämään ohjelmiin osallistuvien maiden/alueiden ja EU:n komission kesken ratkaisu, jossa siirrettävää rahoitusta voitaisiin käyttää mahdollisimman paljon itäisen Suomen/ulkorajamaakuntien hyväksi. Lopullinen päätös on tarkoitus tehdä kevään 2023 kuluessa.</p> <p>Lisäksi TEM on tehnyt ehdotuksen kansallisen valtion rahoitusosuuden siirrosta (48 M€) Interreg-ulkoraja-yhteistyöohjelmien momentilta kansalliseksi aluekehittämisen rahoitukseksi osana LTAI 2023 -valmisteluja (16 M€) ja JTS -valmisteluja 2024–2027 (32 M€). Siirto mahdollistaa Interreg-ulkorajayhteistyöohjelmille budjetoidun valtion rahoituksen käytön Itäisen Suomen/ulkorajamaakuntien hyväksi.</p>	TEM	96 M€
<p>Osaaminen, osaava työvoima ja työvoiman saatavuus</p>			
<p>10. Osaajapulaan vastaamiseksi sekä osaamis- ja koulutustason nostamiseksi itäisen Suomen korkeakouluihin lisätään opiskelija-paikkoja vetovoima-aloille. Lisärahoituksella tuetaan sitä, että korkeakoulut pystyvät kasvamaan, luomaan alueellista elinvoimaa ja samalla turvata koulutustason nousua Itä-Suomessa nykyiseltä muuta Suomea alhaisemmalta tasoltaan. Lisäksi tutkimusinfrastruktuureja vahvistetaan muun muassa tutkimus- ja kehittämistoimintaan lisättävällä rahoituksella. TKI-toimet kohdistetaan alueen vahvuuksiin ja elinvoiman kasvuun.</p>	<p>OKM viestii korkeakouluille tarjolle tulevasta rahoituksesta syysmarraskuussa järjestettävien korkeakoulujen sopimuskauden välitarkastelujen yhteydessä ja kehottaa korkeakouluja valmistelemaan priorisoituja ehdotuksia koulutuspaikkojen lisäämiseksi ja TKI-investointien tekemiseksi yhdessä alueen työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa.</p> <p>OKM julkaisee haettavan valtionavustuksen kriteerit marraskuussa 2022, samalla täsmentäen mille itäisen Suomen alueille avustuksia on mahdollista hakea. Työryhmän raportin perusteella vahvistetaan tunnistettuja ekosysteemejä ja otetaan elinkeinoelämän uusiutumisen tarpeet huomioon.</p> <p>Itä-Suomen aloituspaikkahaku on jo käynnissä, hakuaika päättyy 16.1.2022, päätökset tammi-helmikuussa. Avustukset myönnetään momentilta 29.40.20.</p>	OKM	10 M€

toimenpide

toteutus ja aikataulu

vastuutaho

rahoitus ja budjettimomentti

11. Korkeakoulujen mahdollisuuksia houkutella kansainvälisiä opiskelijoita vahvistetaan suuntaamalla toimintaan lisärahoitusta

OKM:n ja korkeakoulujen sopimuskauden 2021-2024 välitarkastelussa tarkastellaan korkeakoulu- ja tiedepoliittisten tavoitteiden etenemistä Itäisessä Suomessa, mukaan lukien kansainvälisten opiskelijoiden määrän lisääminen korkeakouluissa 15 000 aloittajaan ja ulkomaisten opiskelijoiden Suomeen työllistymisen nostaminen 75 prosenttiin. Tavoitteen toteuttamiseen ei osoitettu lisärahoitusta

OKM

12. Tuetaan alueellisia nuorisotyön kehittämishankkeita, jotka luovat mahdollisuuksia paikallisten nuorisotyöllisten ja nuorisopoliittisten hankkeiden kokeilemiseen ja aloittamiseen

Määräraha kohdennetaan aluehallintovirastojen kautta nuorisotyön ja -toiminnan tukemiseen itäisen Suomen elinvoiman parantamiseksi.

OKM

1 M€

13. Koulutustarjontaa kehitetään ja räätälöidään vastaamaan paremmin yritysten kysyntää, esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen hyödyntämisellä

OKM: Ammatillisen koulutuksen järjestäjät suuntaavat heille kohdennettua valtionosuutta kysynnän mukaisesti järjestämisluvan puitteissa. Oppisopimuskoulutuksen koulutustarjonta on annettu järjestäjille, eikä oppisopimuskoulutuksella ole kiintiöitä. Järjestäjien on huomioitava aikaisempaa paremmin paremmin elinkeinoelämän tarpeet ja toimittava aktiivisesti työelämäyhteistyössä.

TEM

OKM

TEM: Toimialakohtainen tiekarttatyö kohtaanto-ongelman ratkaisemiseksi

Hyödynnetään koulutustarjontaan liittyvien kehittämistoimien rahoituksessa OKM:n vastuulla olevan ESR+:n valtakunnallista Jatkuvan oppimisen teemaa sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (JOTPA) rahoitusmahdollisuuksia. Hyödynnetään rahoituksessa lisäksi ESR+:n valtakunnallista Työelämän kehittämisen teemaa, jossa vauhditetaan työpaikkojen toimintatapojen uudistamista ja uuden teknologian hyödyntämistä digitalisaatioon perustuvassa työn murroksessa.

14. Yritysten rekrytointiosaamista parannetaan pk-yrityksille suunnatulla tehostetulla tiedotuksella ja markkinoinnilla.

TEMin alueverkoston avulla pk-yrityskentän kanssa käytävä vuoropuhelu ja viestinnän vahvistaminen.

TEM

Hyödynnetään yritysten rekrytointiosaamisen parantamiseen suunniteltujen toimien, erityisesti pk-yrityksille suunnattu tehostettu tiedotus ja markkinointi, rahoituksessa ESR+:n valtakunnallista Kohtaanto-teemaa.

toimenpide	toteutus ja aikataulu	vastuutaho	rahoitus ja budjettimomentti
15. ELY-keskukset ottavat huomioon työvoiman saatavuuden heikentymisen itäisen Suomen alueella ulkomaalaista työvoimaa koskevissa alueellisissa linjauksissa sekä huolehtivat linjausten ajantasaisuudesta. Työvoiman saatavuusharkinnassa TE-toimistot huomioivat ELY-keskusten alueelliset työlupalinjaukset. Linjauksissa määritellään ne ammattialat, joiden saatavuus on heikentynyt alueella, ja joiden kohdalla ei tarvitse erikseen tehdä rekrytointiselvitystä. On tärkeää, että nämä alueelliset linjaukset päivitetään säännöllisesti ja riittävän usein työmarkkinatilanteen muutoksia vastaavasti.	Toimenpidekokonaisuuden valmistelu käynnistynyt.	TEM	
16. Käynnistetään alueellisen opintolainhyvityksen kokeilu. Tarkoituksena on saada tietoa alueellisen opintolainhyvityksen vaikutuksista kokeilualueen työvoiman saatavuuteen ja elinvoimaisuuteen.	Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi alueellisen opintolainhyvityksen kokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta on tarkoitus antaa lokakuussa 2022. Kokeilulainsäädäntö tulisi voimaan 1.1.2023. Kokeilu toteutetaan vuosina 2023-2026 ja sen toimeenpanee Kansaneläkelaitos. Kokeilusta aiheutuu menoja vuosina 2023–2027 arviolta 6 milj. euroa. HE ei viedä eteenpäin.	OKM	
17. Osatyökykyisten osallistumista työmarkkinoille helpotetaan laajentamalla tänä vuonna toimintansa aloittaneen Työkanava Oy:n toimintaa itäiseen Suomeen. Työkanava Oy kantaa yrityksille myymänsä osatyökykyisten työpanoksen riskin samalla, kun osatyö-kykyiset saavat tarvitsemansa tuen, työkiinnityksen ja osaamisvalmennuksen (pääomitusta lisätään 5 M€).	Selvitetään Itäisen Suomen työvoimatarve eli miltä paikkakunnilta ja mistä ammateista löytyy suurin työvoimapula hyödyntäen Työvoimatietokartta-hankkeen dataa sekä ELY-kiertuetta, aikataulu 12/2022–3/2023. Kohdennetaan Työkanavan asiakasneuvotteluja sen mukaan, aikataulu 4–6/2023. Perustetaan tarvittaessa toimipiste Itäisen Suomen alueelle, aikataulu 8–12/2023.	TEM	5 M€
Omavaraisuus ja fossiilienergiasta luopuminen			
18. Energiaomavaraisuutta ja vihreää siirtymää tuetaan tällä hetkellä merkittävillä investointiavustuksilla koko Suomessa. Tänä vuonna erilaisiin energiainvestointitukiin on varattu yli 650 M€ myöntövaltuus. Ensi vuonna tukea on edelleen jaossa vajaan 300 M€ luokkaa. Väkilukuun suhteutettuna itäisen Suomen osuus energiatausta on kappalemääräisesti ollut viime vuosina muuhun maahan verrattuna hieman korkeammalla tasolla. Työ-ryhmä pitää tärkeänä, että itäisen Suomen hankkeita tuetaan jatkossakin samassa suhteessa.	EAKR varoista 35% osoitetaan ilmastotoimiin, erityisesti energiatehokkuuteen, ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen sekä kiertotalouteen; RRF-tuet n. 800 milj. hakemusten perusteella mm. teollisuuden vähähiilistämiseen, vähähiiliseen vetyyn ja hiilidioksidin talteenottoon, fossiilittomaan liikenteeseen ja rakennusten energiatehokkuuteen. Itä-Suomen osuus EAKR -varoista on allukoitu valtioneuvoston 2021 päätöksellä. Rakennusten energiatehokkuusmäärärahat sekä RRF -määrärahat jaetaan hakemusten perusteella.	TEM YM	

toimenpide

toteutus ja aikataulu

vastuutaho

rahoitus ja budjettimomentti

19. Tuulivoiman lisärakentamiseksi etsitään ratkaisuja siten, että tuulivoiman lisärakentaminen on nykyistä laajemmin mahdollista esteet huomioon ottaen myös itäisessä Suomessa. Ratkaisujen löytämiseksi hyödynnetään 30.9. valmistuvaa työ- ja elinkeinoministeriön ja puolustusministeriön selvitystä puolustusvoimien puoltamien tuulivoima-hankkeiden toteutumisen esteistä. Työryhmä esittää, että ratkaisuvaihtoehdot ovat hallituksen käytävissä viimeistään 31.12.2022 ja hallitus ryhtyy mahdollisimman pikaisesti niihin toimiin, joita tuulivoiman lisärakentaminen itäisessä Suomessa edellyttää.

TEM, PLM, YM kutsuivat selvitysmieheksi kenraaliluutnantti evp Arto Rädyn. Selvitystyöhön liittyvä arvio ja toimenpide-ehdotukset 31.1.2023 mennessä.

Ympäristöministeriö tukee kuntia ja maakuntien liittoja tuulivoima-avustuksilla ja vihreän siirtymän avustuksilla kaavoitukseen, luvitukseen ja niihin liittyviin selvityksiin. Lisäksi tuetaan ELY-keskuksia mahdollis- tamalla lisäresurssien palkkaamista tuulivoimatöihin. Toimilla osaltaan edistetään, sitä että löydetään tuulivoimalle soveltua alueita myös itäisessä Suomessa sekä kehitetään tuulivoima-alueita sellaisiksi, että niitä olisi mahdollista toteuttaa myös aluevalvonnan tarpeiden näkökulmasta.

Tuulivoimahankkeiden rakentamisen esteet selvityksen (VN/4283/2022) tulosten perusteella toteutetaan mahdollisuuksien mukaan toimenpiteitä, joilla edistetään tuulivoimarakentamista Itä-Suomessa.

TEM
PLM
YM

Mom. 32.01.02 ELY-keskuksille varattu määrärahaa henkilö- resurssihin tuulivoimarakenta- misen edistämiseksi ja tuuli- voimarakentamiseen liittyvien prosessien vauhdittamiseksi.

Mom. 35.20.37 Kunnille ja maakuntien liitoille vihreän siirtymän investointeja kuten tuulivoiman vauhdittamiseen suunnattua avustusrahaa, jota voidaan käyttää kaavoitukseen, luvitukseen ja selvityksiin.

Mom. 35.01.01 YM toiminta- menoissa on varattu määrä- rahaa tuulivoimatöihin.

Saavutettavuus

20. Alueiden saavutettavuus on turvattava myös jatkossa sellaisessakin tilanteessa, jossa lentoyhteydet eivät toimi markkinaehtoisesti.

Alueiden saavutettavuutta seurataan Traficomien liikennejärjestelmä- analyysin kautta. Saavutettavuus yhtenä tavoitteena Liikenne 12-suunnitelmassa.

LVM

21. Otetaan käyttöön uusi, strategisten investointien edistämisen toimintamalli. Tavoitteena on edistää mm. rahoitusmahdol- lisuuksien, yleisten toimintaedellytysten sekä viranomaistoimin- nan koordinoitua ja näin nopeuttaa investoinnin toteutumista.

Toimintamallista tehty alustava kuvaus. Asiantuntijoista koottu investointitiimi (TEM-LVM-VM) aloittaa tammikuussa.

TEM
LVM
VM

22. Itäisen Suomen kannalta on strategisesti olennaista, et- tä itäisen Suomen raidehankkeet toteutetaan mahdollisimman pikaisella aikataululla. Erityisesti niin sanotun Karjalan radan ja Savon radan investointiohjelman mukaisia hankkeita on vauhdi- tettava kaikin käytävissä olevin keinoin, jotta toteuttamisvai- heeseen päästään mahdollisimman nopeasti. Muun muassa rata- osan Luumäki-Joutseno välityskykyä parannetaan ja mahdolliste- taan nopeudennosto kaksoisraiteella.

Ratasuunnittelu Joutseno-Luumäki on käynnissä ja sen on arvioitu valmistuvan vuonna 2024. Myös Imatra-Joensuu ja Kuopio-Kouvola välien matka-aikojen lyhentämiseen tähtäävät tarveselvitykset ovat käynnissä (valmistuvat v.2023)

LVM

Muu kehittämisen hankesuunnittelu (31.10.77), n. 4 M€ ja perusväylänpito (31.10.20) n. 2 M€, (vuodet 2022–2024)

toimenpide

toteutus ja aikataulu

vastuutaho

rahoitus ja budjettimomentti

23. Itäisen Suomen liikenteen sujuvuutta ja täsmällisyyttä sekä liikenneturvallisuutta edistetään vuonna 2023 seuraavasti osana perusväylänpitoa. Rahoitusta kohdistetaan 31,1 M€ itäisen Suomen ratakankkeisiin perusväylänpidon ostovoimakorjauksen lisäksi:

a. Lappeenrannan aseman välilaiturin korotus ja eritasoyhteys välilaiturille 4,4 M€

b. Lauritsalan ratapihan raiteen 208 sähköistys ja uuden veturinsäilytysraiteen osoittaminen 1 M€

c. Imatra - Joensuu ratasuunnitelman laatiminen 2,5 M€

d. Imatra – Joensuu viiden tasoristeyksen järjestelyt 3,2 M€

e. Kouvola – Luumäki pohjoisen raiteen päällysrakenteen uusiminen 20 M€

f. Lisäksi perusväylänpidon rahoitusta kohdennetaan Syrjäsalmen ratasillan uusimiseksi.

Hankkeella on aloitusvalmius vuodesta 2023 alkaen.

a) Lappeenrannan aseman välilaiturin muutostyön toteutustavan vaihtoehtojen selvittäminen on kesken.

b) Raiteen 208 sähköistys on toteutettavissa vuoden 2023 aikana.

c) Imatra-Joensuun radan tarveselvitys ja hankearviointi ovat käynnissä, ja valmistuvat arviolta huhtikuussa 2023. Tarveselvityksen sisältö on pääosin koossa, mutta rautateiden muuttuneesta liikennetilanteesta johtuen liikenne-ennusteita sekä raakapuiden kuljetusvirtojen muutoksia tarkastellaan edelleen. Jatkossa tehdään tarpeen mukainen YVA-arviointi. Jatkosuunnittelua edistetään näiden vaiheiden jälkeen, ja ratasuunnittelu aloitettaneen loppuvuodesta 2023.

d) Käynnissä on yksittäisten tasoristeysten osalta poistoon tähtäviä suunnitelmia ja toimituksia, vuoden 2023 kohteet ovat Ilmee ja Punasvaara.

e) Kouvola-Luumäki osalta on menossa päällysrakenteen uusimisen sisällön määrittely, mihin uusiminen kohdistetaan. Vuonna 2023 valmistuu hankearvio sekä aloitetaan kohteen rakentamissuunnitelman laatiminen. Toteutusajankalau tarkentuu samassa yhteydessä vuoden 2023 aikana.

f) Syrjäsalmen ratasillan uusiminen on käynnistymässä tammikuussa 2023. Hankintapäätös Syrjäsalmen ratasillan rakentamisesta on tehty 8.12.2022. Voittaneen urakan vertailuhinta oli n. 9,2 milj.euroa.

LVM

perusväylänpito (31.10.20)
31,1 M€ (TAE23)

24. Hyvillä lentoyhteyksillä on alueen toimijoiden mukaan merkittävä rooli Itä-Suomen vientiteollisuuden, matkailun ja saavutettavuuden näkökulmasta. Lentoyhteyksissä tavoitellaan ensisijaisesti markkinaehtoisuutta koronavuosiensa poikkeustilanteen jälkeen.

Säännölliset reittilennot kilpailutettiin Helsingin ja Joensuun, Helsingin ja Jyväskylän, Helsingin ja Kajaanin lentoasemien välille sekä kolmioreittinä Helsingin ja Kokkola-Pietarsaaren sekä Kemi-Tornion lentoasemien välille ajalle 31.10.2022–30.7.2023.

LVM

lentoliikenteen ostot (31.20.55)
17 M€, (2022 I LTA)

25. Mikkelin ja Lappeenrannan kenttien toiminnan turvaamiseksi etsitään ratkaisua eri hallinnonalojen yhteistyössä

Finavian lentoasemaverkoston ulkopuolisille lentoasemille ja lentopaikoille on vuoden 2023 talousarvioissa myönnetty 0,9 M€. (LVM) Haettavissa tukiviranomaisen (Liikenne- ja viestintävirasto) kautta.

Lappeenrannan ja Mikkelin osalta käyty erillisneuvonpito. Rahoitusta kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen (AKKE) -määrärahamomentin kautta.

LVM

TEM

PLM

Finavian lentoasemaverkoston
ulkopuoliset lentoasemat ja
lentopaikat (31.10.31), 0,9 M€

32.30.40 1 M€

toimenpide

toteutus ja aikataulu

vastuutaho

rahoitus ja budjettimomentti

26. CAP-suunnitelmassa 2023–2027 on varattu 53 M€ koko Suomen laajakaistainvestoin-teihin. EU:n tavoitteiden mukaisesti tarkoituksena on huippunopean laajakaistan saavutettavuuden parantaminen maaseutualueilla rahoittamalla ns. kyläverkko-investointeja. Kyläverkkohankkeita toteutetaan maaseutualueilla, joilla huippunopeita tietoliikenneyhteyksiä ei markkinaehtoisesti rakenneta. Tuen yksityiskohdat määritellään säädösvalmistelussa.

Komissio on hyväksynyt Suomen CAP-suunnitelman 31.8.2022. Laajakaistarahoitusta on osa alueellista maaseudun kehittämistä, lait voidaan 1.1.2023: Laki yhteisen maatalouspolitiikan strategiasuunnitelman hallinnoinnista 1324/2022, Laki maaseudun kehittämisen tukemisesta rahoituskaudella 2023–2027. MMM valmistelee valtioneuvoston esityksiä syksyllä 2022–kevällä 2023. Suunnitelman toimeenpano alkaa vaiheittain vuonna 2023. Laajakaistarahoitusta haetaan ELY-keskuksista.

MMM

laajakaista-rahoitus sisältyy momenttiin 30.10.64

27. LVM on perustanut laajakaistatukiohjelman, joka on sidottu EU:n elpymisrahoitukseen. Tuen edellytys on kunnan maksuosuus, joka on 8, 22 tai 33 % tukikelpoisista kustannuksista. Tuki on myönnettävä vuoden 2023 loppuun mennessä ja tuettujen verkkojen on oltava valmiita viimeistään kesäkuussa 2026.

Ohjelman tukiviranomainen, Liikenne- ja viestintävirasto, on tehnyt maakuntaliittojen pyynnöstä markkina-analyysyjä, joissa on kartoitettu alueita, joilla verkkoja ei vielä ole ja joille tukea voisi myöntää. Analyysien pohjalta vuoden 2022 aikana maakuntaliitot ovat käynnistivät 19 julkista kilpailutusta laajakaistahankkeista, joista 11 eteni tukihakemusvaiheeseen. Hakemusten yhteenlaskettu tukimäärä on noin 8,5 miljoonaa euroa. Ensimmäinen tukipäätös annettiin 4.11.2022 Saimaan Kuitu Oy:lle Luumäen kunnan hankkeen toteuttamiseksi. Kyseiselle hankkeelle myönnettiin valtiontukea vähän yli puoli miljoonaa euroa.

LVM

Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (31.20.50). Tukiohjelman RRF-rahoitus vuodelle 2023 n. 17 M€.

28. Lisäksi työryhmä piti tärkeänä, että liikennehankkeiden kustannusnoususta johtuvat lisärahoitustarpeet katetaan täysimääräisesti itäiseen Suomeen kohdistuvissa hankkeissa ja että itäisen Suomen tarpeet otetaan huomioon perusväylänpidossa.

Vuoden 2022 neljännessä lisätalousarviossa tarkistettiin mm. itäisen Suomen hankkeiden valtuudet seuraavasti:

Vt 15 Paimenportin eritasoliittymän rakentaminen

Hankkeen valtuutta tarkistetaan 2 000 000 eurolla 15 000 000 eurosta 17 000 000 euroon. Valtuuden tarkistaminen aiheutuu kustannusten noususta.

Vt 5 Hurus–Hietanen -tieosuuden kehittäminen

Hankkeen valtuutta tarkistetaan 5 300 000 eurolla 7 000 000 eurosta 12 300 000 euroon. Valtuuden tarkistaminen aiheutuu siitä, että alkuperäinen valtuutus myönnettiin 15 vuotta vanhan tiesuunnitelman perusteella, jonka jälkeen tien kunto on heikentynyt ja vaatimukset ovat nousseet.

Joensuun ratapihan parantaminen

Hankkeen valtuutta tarkistetaan 9 000 000 eurolla 74 000 000 eurosta 83 000 000 euroon. Valtuuden tarkistaminen aiheutuu kustannusten noususta.

Kuopion ratapihan parantaminen, 1. vaihe

Hankkeen valtuutta tarkistetaan 12 000 000 eurolla 30 000 000 eurosta 42 000 000 euroon. Valtuuden tarkistaminen aiheutuu kustannusten noususta ja tavaraliikenteen sujuvaan läpikulkuun tarvittavan vaihteyden rakentamisesta.

LVM

Väyläverkon kehittäminen (31.10.77), yht. 33,8 M€

toimenpide

toteutus ja aikataulu

vastuutaho

rahoitus ja budjettimomentti

lialmi–Ylivieska, sähköistys ja lialmen kolmioraide

Hankkeen valtuutta tarkistetaan 5 500 000 eurolla 58 500 000 eurosta 64 000 000 euroon. Valtuuden tarkistaminen aiheutuu kustannusten noususta.

Matkailu

29. Itäisen Suomen näkyvyyttä parantavaan koordinointi- ja koontitoiminnon käynnistämiseen kohdennetaan 1 M€ EU:n aluekehitysrahoja

Esitys alueilta saatu. Kohdennus valmistelussa. Päätös arviolta helmi–maaliskuussa 2023.

TEM

1 M€

30. Visit Finland -hankkeeseen Suomen maakuvan vahvistamiseen ja markkinointiin varataan 2 M€ vuoden 2023 talousarvioesityksessä

Business Finlandin Visit Finland -yksikkö on TEMin pyynnöstä toimittanut 7.10.2022 esityksen toimenpidesuunnitelmasta itäisen Suomen matkailullisen maakuvan ja markkinoinnin vahvistamisesta. Toimeenpano alkaa tammikuussa 2023 ja kestää vuoden loppuun. Visit Finland järjestää kokonaisuuden kick off -tilaisuuden itäisen Suomen toimijoille viikolla 2.

TEM

2 M€
32.01.05 Innovaatio-
rahoituskeskus Business
Finlandin toimintamenot (siirto-
määräraha 3 v) osana Suomeen
suuntautuvan matkailun
edistämisen kokonaisuutta.

31. Saimaan matkailun kehittämiseen (esim. Visit Saimaa -hankkeelle) kohdennetaan rahoitusta 0,5 M€ EU:n aluekehitysrahoitusta

Esitys alueilta saatu. Kohdennus valmistelussa. Päätös arviolta helmi–maaliskuussa 2023.

TEM

500 000 €

32. Retkeilyalueiden ja kalastusmatkailun edistämiseen kohdennetaan 2 M€ siten, että määrärahalla tuetaan useita eri hankkeita eri puolilla itäistä Suomea

Itäiseen Suomen kalastusmatkailua kehitetään rahoittamalla kehittämissuunnitelmissa, joissa kehitetään yhdessä yrittäjien ja muiden toimijoiden kanssa alueen kalataloudellisiin vahvuuksiin perustuvia kalastusmatkailutuotteita. Lisäksi parannetaan alueen kalastusmatkailun imagoa, yrittäjien verkostoitumista sekä tehdään yhteismarkkinointia ja järjestetään yrittäjille koulutusta sekä neuvontaa yhteistyössä matkailutoimijoiden kanssa. Kalastusmatkailuhankkeet toteutetaan vuosien 2023–2025 aikana. Rahoitusta kohdennetaan hankekokonaisuuteen yhteensä 600 000 euroa. Varojen jaon suunnittelu on käynnistetty. Haku avataan vuonna 2023.

MMM

30.40.51 kalatalouden
edistäminen 600 000 euroa
30.64.50 Metsähallituksen
eräät julkiset hallintotehtävät
(siirtomääräraha 3 v)
1 400 000 euroa

Ruunaan retkeilyalueen (1 milj. €) Master Planin pohjalta käyttötarkoitus olisi:

- Olemassa olevan retkeilyinfran kunnostuksen viimeistely (korjausvelka nolnaan)
- Uusien reittien ja reittiyhteyksien suunnittelu ja toteutus
- Kalastuksen vaatimien rakenteiden suunnittelu ja toteutus
- Luontoseikkailualueen suunnittelu ja toteutus
- Reittiluokitus ja tuotekehitys kv-asiakkaita ajatelle

toimenpide	toteutus ja aikataulu	vastuutaho	rahoitus ja budjettimomentti
	<p>Kylmäluoman retkeilyalueen (0,4 milj. €) mahdollisia kehittämiskohteita olisivat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leirintäalueen sisääntulotien korjaus ja levennyskohdat - Sisääntulon kehittäminen Taivalkosken suunnasta: tienvarsiopasteet, paikoitus ja reittien lähtöpiste opasteineen - Maastopyöräilyolosuhteiden ympärivuotinen kehittäminen laaja-alaisesti retkeilyalueen sisällä ja yhteyksien varmistaminen Hossaan, Taivalkoskelle ja edelleen Syötteelle. - Lähireittien esteettömyyden parantaminen ja huomioiminen - Opastuskeskuksen mahdolliset remonttitarpeet 		
33. Luonnonsuojelu- ja kansallispuistoalueiden kehittäminen ja kunnostamiseen kohdennetaan 2 M€ siten, että määrärahalta tuetaan useita eri hankkeita eri puolilla itäistä Suomea.	<p><i>Järvi-Suomi</i> 800 000 € (Punkaharjun luonnonsuojelualue, Patvinsuon ja Petkeljärven kansallispuistot, Saimaan alue ja geopark)</p> <p><i>Itä-Lappi</i> 800 000 € (Pyhä-Luoston kansallispuisto, Sallan kansallispuisto, Savukosken luontokohteet, Viiankiaavan soidensuojelualue)</p> <p><i>Kainuu-Koillismaa</i> 400 000 € (Hossan kansallispuisto, Oulangan kansallispuisto)</p> <p>Rahoituksella mm. parannetaan reittejä ja retkeilyn palveluvarustusta kestävyys ja asiakasturvallisuus huomioiden. Työt käynnistyvät kaikilla alueilla 2023, arvioitu valmistuminen 2023–2024.</p>	YM	2 M€
34. Pilaantuneiden alueiden sekä suljettujen ja hylättyjen kaivosalueiden kunnostuksiin kohdennetaan 1 M€ eripuolilla itäistä Suomea oleviin hankkeisiin.	<p>Outokummun keskustaajaman pilaantuneet maat 2023–Särkiniemen vanhan kaivoksen kaivannaisjätealueet 2023–25</p> <p>Polttoaineen jakelupiste Kaltimontupa, Joensuu Eno 2023</p> <p>Koskijaakonkadun öljypilaantuma, Lieksa 2023</p> <p>(Sikoniemen saha-alueen kunnostus, Kuopio 2024–25)</p>	YM	1 M€
35. Kutilan kanava-hankkeen aloitusavustukseen 0,5 M€. Lisäksi tuleville vuosille investointiavustusta 12 M€	<p>Kutilan kanavahankkeessa on kyse Pien- ja Suur-Saimaan välille rakennettavasta kanavasta ja kokonaisuuteen kuuluvien pumppaamojen ja virtausaukon rakentamisesta. Kanava sijoittuu Taipalsaarelle. Kanavan rakentamisen tavoitteena on sujuvoittaa vesiliikennettä eteläisellä Saimaalla ja edistää vesistö- ja muuta luontomatkailua. Kanavan yhteyteen rakennettavien pumppaamojen avulla hanke parantaa merkittävästi Pien-Saimaan vedenlaatua ja koko alueen virkistysarvoa. Hankkeen toteuttavat yhteistyössä Taipalsaaren kunta ja Lappeenrannan kaupunki. Lisäksi Puumalan kunta osallistuu hankkeen rahoitukseen.</p>	TEM [LVM, MMM]	12,5 M€ 32.30.40

toimenpide

toteutus ja aikataulu

vastuutaho

rahoitus ja budjettimomentti

toimenpide	toteutus ja aikataulu	vastuutaho	rahoitus ja budjettimomentti
	Hankekokonaisuuden vesilupahakemus on aluehallintoviraston käsittelyssä. Tavoitteena on, että rakennussuunnittelu tapahtuu vuonna 2023 (aloitusavustus) ja hanke toteutetaan vuosina 2024–2025 (investointiavustus). Hankkeen käynnistäminen alkuvuodesta 2023.		
36. Erämuseo-hankkeeseen tuleville vuosille investointiavustusta 6 M€.	OKM: Investointivaltuus sisältyy tekstinä riihipäätökseen, mutta riihipäätös ei sisällä määrärahaa hankkeeseen. OKM esittää 6 milj. euron investointimäärärahan sisällyttämistä vuoden 2023 täydentävään talousarviesitykseen OKM:n pääluokkaan. Vuoden 2023 talousarvioon sisältyy OKM:n pääluokassa (mom. 29.80.50) 300 000 € Erä- ja luontokulttuurimuseon suunnitteluun.	OKM MMM	Museon suunnitteluun 300 000 euroa 29.80.50 (6 M€ riihipäätös)
37. Lisäksi selvitetään Palokissa tehtävien kalataloustoimien ratkaisuja ja hankevaihtoehtojen edistämismahdollisuuksia. Selvitystyö voidaan rahoittaa Nousu-ohjelmasta.	Keskeisistä toimijoista koostuva työryhmä linjaa toimenpidevaihtoehdot, koostaa olemassa olevan selvitysmateriaalin ja tilaa tarvittavat jatkoselvitykset. Toteutetaan 9/2022–3/2023.	MMM ja Pohjois- Savon ELY-keskus	Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen 30.40.31 50 000–100 000 €
38. Käynnistetään matkaketjujen kehittämiseen selvitys (liikennemuotojen sujuva yhdistäminen, tiedon saanti ja ostettavuus, edellyttää digitaalisen tiedon hyödyntämistä ja toimijoiden sekä alueiden välisen yhteistyön tiivistämistä).	Hanke ei vielä käynnistynyt.		

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-731-1

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi